Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ»)

ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШИНАРА, 16 сентябрь, 1975 шу. • № 111 (5182). • Мах 2 кап.

СОВГIАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН!

Планови заданеши тIанйца социалистически деккхараши кхоачашдеча хьокхамаш эгара дуккхагIа лакхдарах СССР Лакхехьарча Совета Президиумо СССР орденаши медалаши еннай приборостроене Министерства, СССР автоматизаце средствайи управлене системаи СССР гIишлошъяра, наькъаш дехкачен коммунальнии машиностроене предприятейи организацейи производственни участкай, межколхозни гIишлошъяра организацей мастерий группана.

Цу даькъе Нохч - ГIалгIай АССР гIолла совгIаташ деннад:

КЪАХЬЕГАМА ЦIЕЧА БАЙРАКХА ОРДЕН

Фомина Валентина Николаевнайна — «Электроприбор» яхача Грозненски завода мастера.

«ЗНАК ПОЧЕТА» ОРДЕН

Гребенников Михаил Ивановича — Сунженски межколхозни гIишлошъяра управлене мастера.

Дьяченко Владимир Александровича — «Электроприбор» яхача Грозненски завода мастера.

Могушков Бийсолта Бекхана — Назрановски Ахриев ГIапура цIерагIча «Электроинструмент» завода мастера.

«ЗА ТРУДОВУЮ ДОБЛЕСТЬ» ЯХА МЕДАЛЬ

Михайлов Владимир Григорьевича — Шалински вIашагIтехача кирпишк еча завода мастера.

«ЗА ТРУДОВОЕ ОТЛИЧИЕ» ЯХА МЕДАЛЬ

Бреславская Галина Сергеевнайна — «Нефтегазпромавтоматика» лаьрххIа йолча проектно - конструкторски бюро опытни завода мастера.

Умаров Ахмед Хасановича— Сунженски межколхозни гIишлошъяра управлене мастера.

ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШЪЕ ПЯТИЛЕТКА!

КОМСОМОЛЬСКИ ДОКУМЕНТАШ ХУВЦ

ВЛКСМ XVII съезда решенешка хьежжа 1 марта комсомольски документаш хувца доладир вай мехка. Из лоархIаме организационнии политически гIулакх чакхдаккха лерхIача 1975—1976 шерашка керда комсомольски билеташ хьаэцаргда вай республикерча везткъеи итт эзар совгIча кагирхочо.

Из болх дIаболабалалехьа комсомольски документаш хувцарах ВЛКСМ ЦК дайта письмо дувцаш собранеш чаккъяьхар юххьанцарча организацешка, хIаьта ВЛКСМ райкомашка, горкомашка цу деша хетаяь пленумаш хилар. Цунца дувзаденна КПСС обкома бюрос ше тIайицача соцам тIа декхарийла йир парте горкомаш, райкомаш, юххьанцара партийни организацеш, шоаш документаш хувцача хана Iоаяь опыт дIа а йовзийташ, комсомольски организацешта хадданзен массе тайпарен новкъостал лоаттаде.

Иштта кийчо а яь дIаболабаь из болх чуйнна беш бола ах шу даьннад. Цу юкъа комсомольски документаш хийца яьннай 180 совгIа юххьанцара комсомольски организаци, керда комсомольски билеташ хьаийцад 15 эзар гаргга волча ВЛКСМ члена. Комсомольски документаш хувцара тIадерзадаь чакхдоаха дерриге гIулакхаш союзе барий чура болх айбара, кагирхошта лу идейно - политически кхетам тоабара, хIара ВЛКСМ член Уставо дIадехараш, къахьегаме а общественни вахаре а ший авангардни лоархIам бизза кхоачашбеш хилийтара тIадерзадаь да. Цудухьа цу хIамо Iалаьмате чIоагIа айдаьд республика кагирхой хьинар. Къоначарех 28 эзар совгIа болчар ханал хьалха кхоачашъяьй ах шера заданеш, 2670 ВЛКСМ членои 119 комсомольско - кагирхой коллективои хIанзле рапорташ деннад шоаш пятилетка кхоачашъярах. Итташ эзараш ба личнии комплектни планаш тIа а ийца къахьегараш.

Комсомольски документа хувцача юкъа ВЛКСМ членех общественни порученеш кхоачашъеш бараш 80 процентага дIаккхаьчаб, дукхагIйолча комсомольски организацешка хIанз собранеш хан - ханнахьа чакхйоах, цига дувца уттаду дешаш корта болаш къестаду.

Ерригача комсомола райкомашка ВЛКСМ членашта керда комсомольски билеташ дIател торжественни хьале. Цар вахара никъ даькъала бувцаш къамаьлаш ду къахьегама, комсомола, парте, тIема ветеранаша. Керда билеташ дIалулга иштта вIаштIехьдаьккхад революционни, тIема, къахьегама сийлен музеяшкеи цIеношкеи.

Лостам болаш лелабу комсомольски документаш хувцара болх ВЛКСМ Ачхой - Мартановски, Заводской, Ленински, Ведевски районий дукхагIйолча организацешка, СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химкомбината, швейно - производственни объединене, «Электроприбор», В. И. Ленина цIерагIча Грозненски мехкадаьтта чакхдоахача завода ВЛКСМ комитеташа. Из ишта хургдацар нагахьа санна цар партийни организацеша ВЛКСМ комитеташта де эша новкъостали из гIулакх мишта вIаштIехьдоаккх хьожаш тIахьожами ца лоаттаборе, хIара комсомольца къахьегамеи общественнии хьинар ай ца доре, цу хьакъехьа лерттIа собеседованеш еш хIаранеца боагIаш бола болх ца боре.

Бакъда йолаш я республике из лоархIаме организационнии политически болх чакхбоаккхача цIенхаштта кхоачамбоацараш нийсдолийта къаьст-къаьста юххьанцара комсомольски организацеш а районни комитеташ а. Иштта, Гудермесски, Назрановски, Урус-Мартановски районашка комсомольски документаш хувцаш беш бола болх кагирхой хьинари кхетами лакхбара тIа ца берзабеш духхьал организационно - технически мероприяти санна чакхбоаккхаш моттигаш хиннай. Республике хIанз а кIезига яц шоай комсомольцех дикка дакъа общественни порученеш ца телаш буташ йола юххьанцара организацеш. Из даь дац цар кхыметтел шоаш комсомольски документаш хувцаш хиннача хана а. Цу тайпара ледарло яьй «Автоспецоборудование», Грозненски ацетонови, Наьсарерча «Электроинструмент», Малгобекски маькхъеча заводий ВЛКСМ организацешка. Гуш да шоаш керда билеташ дIателача хана цар хIара комсомольца балха а вахара а гIулакхаш лерттIа теркал ца даьлга, цун бехктокхам ай ца баьлга. Шоаш царца собеседованеш еча хана из де декхарийла бар уж.

Массанахьа Iалашдаьдац учетера дIа а ца боалаш кхычахьа дIабаха комсомольцаш хьалохилга, царгара доагIар хьадехилга. Из гIулакх кхы тIехьдаха йиш йолаш дац.

Комсомольски организацей денал айделга дуккхача даькъе царна партийни кулгалделга тоадерах тийша да. Из дош цхьайолча партийни организацеша диццалийтача санна хеталу, хIана аьлча, комсомольски документаш хувцача юкъа а ВЛКСМ комитеташта доагIаш дола новкъостал ца деш, цар болх шоай бюрой заседанешка, собранешка ца бувцаш Iеш я уж. ХIанз а кIезига я цхьайолча районий ВЛКСМ кулгалдеча органашка къонача коммунистий прослойка. Цу деша хадданза йоакхо е декхарийла я парте райкомаш, горкомаш.

Комсомольски документаш хувцаш беш бола болх Ленински зачеташ дIаялара кагирхой дукхагIа юкъеозаш, хIара ВЛКСМ член общественни порученеш йолаш, ший комплексни планагIа къахьегаш хулга Iалашдара тIаберзабаь хила беза.

ХIана комсомольски органашка чакхйоахача отчетно - хоржамий собранешка кхыча лоархIамеча дешашца цхьана хоадамболаш дувца деза хIара кагирхой коллективе мишта леладу комсомольски документаш хувцара гIулакх, союза чурен кхетам баларен болх тоабара цо малагIа влияни яьй. Из дош цар корта болаш къоастадой кхоана вайна юкъе кхы а дукхагIа хургба КПСС XXV съезда къахьегама совгIаташ кийчдаь накъаболха кагирхой.

ПХЕ ШЕРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачаш а еш, нийслагIча пятилетка тIеххьарча шера плани пхе шера задании ханал хьалха кхоачашъяра тIагIерта къовсам лоаттабу Назрановски автотранспортни предприяте болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гIулакхерча наха. Ерригсоюзни социалистически яхье хьинаре дакъа лоац.

Пятилетка тIеххьара шу хьинарерча къахьегама шу дара еррига шоай торонаш оарцагIа яьхача предприяте транспортникаша башха дика къахьегама толамаш доах укх шера. Тонно - километрий пхе шера план диъ шерен 8 беттен 102,2 процент кхоачашъяьй оаха. Мухь дIа-юха бахьара пхе шера задании 112,7 процент кхоачаш а еш, планал совгIа дIахьа дихьад 155,8 тонн мовхьаш. Грузооборота пхе шера задании а 100,6 процент кхоачашъяьй. Пассажираш дIа-хьа бигара паччахьалкхен план 114 процент кхоачаш а еш, планагIа лаьрхIачул совгIа дIа-юха бигаб цхьа миллиончи 150 эзари пассажираш, хIаьта заданел совгIа яьй 146,5 эзар тонно - километр. Линейни таксеша мах а боаккхаш пхе шера планал совгIа яьй 763 эзар километр.

КПСС XXV съезда сийленца накъабахара тIагIертта къовсам лоаттабеча автотранспортни предприяте болхлоша лерхI пассажиро - километраш яра пхе шера план Сийлахь-йоккхача Октябрьски революце 58 шу дузача денга кхачалехьа кхоачашъе.

М. ЗУРАБОВ.

Назрановски автотранспортни предприяте директор.

✦

Житомирски область. Коартолаш дика хьувкъаярца цIи хеза я Народически районерча Ленина цIерагIча колхозера Социалистически Къахьегама Турпала, УССР заслуженни механизатора коммуниста Василий Николаевича Рожковске звено.

Коартолаш лелаераша хIанз гектара тIара 300 центнер совгIа коартол чуэц.

СУРТА ТIА: коартол чуэцаш я Социалистически Къахьегама Турпала В. Н. Рожковске звено.

П. БОЙКО сурт.
ТАСС фотохроника.

✦

ХьажкIаш чуэцаш я

Дика кхеяьй укх шера Грозненски района «Ермоловский» совхоза шоллагIча отделене Вангаев Папе кулгалдеча звенос хьажкIаш. ЦаI хьажкIа, гIадам ца дойташ ханнахьен уж чуэцара шерра социалистически яхь йоаржаяь къахьегаш ба кхаш леладераш.

ХьажкIаш хьоккхача шерра къовсам боаржабаь къахьег механизатораша Айгумов ИсмаIала, Хаджиев ИбрахIима, Таипов Махьмада. Царех хIаране дийнахьа нормагIа 3,5 гектар хьакха езача 6,5—7 гектар хьокх. Комбайнаш саца ца латтийташ цар тIара хьажкIаш дIаувзаш 1,5—2 норма ю трактористаша Ленина орден лелаеча Арсамаков Вахьида, Джабраилов Адама, Дашаев Сайдамина, кхыбараша.

Шоаш лелаеча 250 гектарах хIаране тIара 45 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуяь дош деннад звено коллективо.

Я. ИМАЕВ.

Мишта лел хьажкIаш дIалулга

120 эзар тонн. Ужжал хьажкIаш чуя дош деннад вай республика кхаш леладераша. Шоашта хьалхашка латта бехктокхаме декхар, сийленца кхоачашдара дий-бийса ца къовсаш хьинаре къахьегаш ба хьажкIаш лелаераш. Гуйрен беркатах етта машинаш хадданза хьаух элеватораш, ялат дIанийлу пункташ йолчахьа.

15 сентябрь тIаккхоачаш республика боахамаша паччахьалкхенна дIаеннай 7574 тонн хьажкIаш. Массарел дукхагIа хьажкIаш дIачуеннай Шалински районо — 2162 тонн, Урус-Мартановски районо — 1631 тонн, Грозненски — 1604 тонн, Сунженски — 713 тонн, Ачхой-Мартановски — 481 тонн, Назрановски — 452 тонн, Надтеречни — 321 тонн.

Паччахьалкхенна хьажкIаш дIалулга геттара ледара лел Гудермесски, Малгобекски, Наурски, Шелковски районашка. Масала, Гудермесски района боахамаша таханарча денга 96 тонн мара хьажкIаш дIачуеннаяц паччахьалкхенна, кхы а кIезигагIа дIаеннай уж Наурски районо — 56 тонн, Малгобекски районо — 34 тонн, хIаьта Шелковской районо — 24 тонн мара.

ТIехьаюсача районашкарча боахамий кулгалхойи специалисташи декхарийла ба Центральни хьатташка Iайна хьажкIаш махулла сихагIа цIенъелген йокъаелген вIаштIехьадаккха а хьем ца беш Даьхен амбарашка уж дIачутовсилга Iалашде а.

ДАЬХЕН АМБАРАШКА

Смоленски областа колхозашеи совхозашеи толаме кхоачашдаьд паччахьалкхенга ялат дохкара социалистически декхараш. Даьхен амбарашка чутессад халкъбоахама планагIа лаьрхIачул дуккха а дукхагIа ялат.

Областа юрташкарча къахьегамхоша тIабийрзэа болх бу льнопродукци, коартолаш, баьццадаараш чуэцарап заготовительни пункташка дIачутеларан, доакъараш Iалашду, хьайбай фермаш Iаина кийчъю.

* * *

Эстонски ССР юрта боахама къахьегамхоша болх дика вIаштIехьбаьккха чуийцаб хьувкъам, дика хьувкъадаь хьалкхедаьд ялаташ, толаме кхоачашду паччахьалкхенга ялат дохкара социалистически декхараш. Ялаташ дIачуийдеча пункташка дIачукхаьчад 140,3 эзар тонн ялат, вешта аьлча халкъбоахама планагIа лаьрхIачул дикка дукхагIа.

Колхозашеи совхозашеи дика чакхдоах коартолаш, баьццадараш чуэцареи кийчдареи, гуйран ялаташ дIадера, хьайбашта доакъарий чIоагIа база хьаяра, укх шереи бIарччача пятилеткеи паччахьалкхенга юртбоахама продукци йохкара социалистически декхараш кхоачашдара балхаш.

ХIАРА ГЕКТАРА ТIАРА—50 ЦЕНТНЕР

«Красноармейский» совхозе дика вIаштIехьадаьха дIадоладаьд ялата йийна хьажкIаш чуэцара балхаш. Уххаза 1000 гектар гаргга я уж. ХIанзле чуийцай 200 гектара тIара хьажкIаш. Юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 45 центнер йоал, хIаьта цхьаццанахьара — 50 центнер.

Совхоза механизатораша дош деннад беррига хьувкъам 20 балха дийнахьа чуийца баккха. ХьажкIаш чуэцача белгалбаьнна къахьегаш ба цIи хеза механизатораш Атиев Шарпудин, Альтемиров Буру, Гаплаев Iимран, кхыбараш.

С. МАДАГОВ.

Юрта боахама новкъостала

«Грознефть» объединене старогрознненски автотранспортни контора водителаша хIара шера новкъостал ду республика юртбоахама болхлошта.

Иштта укх шера а «ТМ-100» маркагIарча низ болча тракторашa бIаьш гектараш лаьтта аьхад, автомашинаша 10 эзар тонн халкъбоахама мухьаш дIа-хьа дихьад.

НормагIа 5,5 гектар мара аха ца езача «Экажевский», «40 лет Октября», «Калаусский» совхозашка хIаране 8—9 гектар лаьтта аьхад Салгиреев-гIар Мусаси Эмлин, Изюмский Виктора, Плотников Николая.

А. ТИЩЕНКО.

ХАРБАЗИЙ КХАШКА

Надтеречни района «Кругловский» совхоза кхашка дIаболабеннаб харбазаш чуэца. Еррига а уххаза чуэца езар 50 гектара тIара харбазаш я.

— Харбазаш хьувкъара чIоагIа аьттув болаш хиннад укх шерара хаоттама хьалаш, — дувц совхоза кхоалагIча отделене агронома Гинаев Адама. — ПланагIа 200 тонн харбазаш паччахьалкхенна дIаяла езаш да тхо. ХIаьта хIанзле мах беча организацешка оаха дIаяхьийтай 139 тонн харбазаш. Ужжал харбазаш кхы а оахаш йоахаргхиларах дог тийша а да.

Харбазаш чуэцача шоайла яхье а баьнна къахьегаш ба отделене болхлой. Харбазаш хьагулъяра ден нормаш 150—160 процент кхоачаш а еш къахьег Макаева Есмата, Такаев Сайпула, Макаева Санус, кхычар. Итт дийнахьа еррига харбазаш хьа а гулъяь паччахьалкхенна дIаяла аьнна дош деннад отделене болхлоша.

М. РАШИДОВ.

Ханал хьалхабувл

НийслагIча пятилетка задани ханал дуккха хьалха кхоачаш а еш, КПСС XXV съезда сийленца накъаяхара доккхий социалистически декхараш тIаийцад Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода цехий, установкай коллективаша. Яхьо кердача къахьегама толамашка кхувл уж. Мехкдаьтта продукци арахецара пхе шера задани хIанзлехьа кхоачашъяь дукха установкаш я цига. Царна юкъе хьалха латтачарех цаI я Маслов Виктор Васильевич керте латтача Г-49 яхача установка коллектив. Ийс бетта план ханал дуккха хьалха кхоачаш а яь 15 сентябре кхоачашъяьй цо октябра хьалхарча ах бетта задани. Иштта дика къахьегаш я Гасанов Зайд Юсуповича кулгалдеча №43—4 йолча установка коллектив. ПхелагIча сентябре денз тIабоагIача бетта календарагIа мехкдаьтта продукци арахецаш я из.

Царел дукха тIехьабусаш бац Дегтев Александр Ивановичи Исаев Владимир Николаевичи керте латтача установкай технологаш. Товарни продукци арахецара йис бетта план 10—11 сентябре кхоачашъяьй цар. Ер бутт бозлехьа планал совгIа цар арахецаргья итташ эзараш сомий маьха мехкдаьтта продукци.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Дика фу дезе...

Сохкарчул дуккха хьалха болабелар укх шера республика юрта боахама къахьегамхой силосаи ялатаи хьажкIаш чуэца.

Iалама хьалаш во хиннадале шоашта ховр, могар оарцагIдаьккха хьинаре къахьегаш дика хьажкIий хьувкъам кхебаьб республика кхаш леладераша, цунна тешал ду ялат дIаэцача пункташка дIачулуча хьажкIаша.

12 сентябрь тIаккхоачаш Ермоловски элеваторе 13280 центнер фуалъяьха хьажкIаш ера цун тIачIоагIъяьча колхозашкареи совхозашкареи. Къаьстта дуккхеи дикеи хьажкIаш я «Гойтинский» совхозо дIалураш. Паччахьалкхенна из культура дIаялара план 12 сентябрь тIаккхоачаш 85 процент кхоачашъяьй цу боахама къахьегамхоша, хIаьта Мичурина цIерагIча совхозо — 45,2 процент, «Атагинский» совхозо — 38,6 процент.

Денгара денга дукхагIа я хьажкIаш яхьаш элеваторе хьауха машинаш. Цу гIулакхо дог гIоздоаккх. План меттел социалистически декхараш кхоачашде, торо я республика кхаш леладерий.

Цунца цхьана цхьа хIама да саготдолийташ.

Вай республика а цхьайолча уллув ухкача республикашкара а боахамаш фуна лаьрхIача хьажкIашца Iалашдеш я хIара шера Ермоловски элеватор. Къилбаседа Кавказе дика хьувкъ «Одесская-10», «Круг Грозненский», «Днепропетровская-90» яхача сортех йола хьажкIаш. Цудухьа керттерча даькъе цу сортех йола хьажкIаш хьаэц элеваторо. ХIаьта элеваторе томараш тIехь хьачулу хьажкIаш дика кхаьчаи дукха ха йоаццаш мара чуэцанзеи хила еза. Цул совгIа элеваторе дIахьош йола хьажкIаш, лазар кхийтта хиннараш юкъера дIа а яьха, дика хержа хила а еза. Из деррига данза дарлдоацилга дика кхетадеш ба колхозийи совхозийи кулгалхой, агрономаш. Цхьабакъда из кхоачашдац. Цудухьа стандартни йоаца хьажкIаш яхьаш хьауха итташ машинаш боахамашка юхаухийтт элеватора кулгалхоша. Иштта, оттаьча акташка хьежжа, 9 сентябре «Гойтинский» совхозерча шофера Хасанова ена 2830 килограмм хьажкIаш йоахкаяла йолаенна, хIаьта дукха кхачанза фийгаш долаш хилар бахьан долаш хьа а ца эцаш совхозе юхаяхьийтар. Кхы а вогIа яр цу дийнахьа «Горец» совхозерча шофера Дрихова ена хиина «Одесская-10» сортах йола 2100 килограмм хьажкIаш. Уж а юхаяьхьийтар. ЛерттIа харжанза йола Мичурина цIерагIча, «Солнечный», «Горец» совхозашкара хьа ца эцаш дукха хьажкъаш юхаяьхьийтай элеватора кулгалхоша.

Цул совгIа хьаккхухьа хьажкIа во хержар, дIаяла во кийчъяь хилар бахьан долаш 9 сентябре Мичурина цIерагIча совхозера хьаенараш зачетни дозал 61 процент мара ца лоархIаш, «Горец» совхозера ена хьажкIаш 69 процент мара ца лоархIаш дIанийцар элеваторе. Белгалдаккха доагIа сохка цу боахамаша укх ханна дIалуш хинна хьажкIаш дикагIа хинналга. Зачетни дозал юкъера лаьрхIача 80 процент йолаш дIаэцар сохка цу боахамашкара хьажкIаш.

ХIара кулгалхочо кхетаде деза паччахьалкхенна дIалуча хьувкъама дикалга хьежжа мара боахама ахча лургдоацилга. ДикагIа цIенъе еза хьажкIаш.

Лакхе дийца кхоачамбоацар нийс ца дала мегар моттигерча халкъа тIахьожама контролераша шоай декхараш лерттIа кхоачашдоре. Элеватора халкъа тIахьожама контрола председатель хьаяьхача хьажкIашка, хIаьта уж мичахьа, мишта Iойоассаю хьожаш хадданза болх беш ва. Шоай декхараш ма-могга дикагIа кхоачашде гIерт элеватора кхыбола халкъа контролераша а. Цхьабакъда колхозашкареи совхозашкареи бараш бIаргаш дIакъайла багIаш санна хеталу.

ХьажкIаш лерттIа цIена ца яр бахьан долаш пайда боацаш дукха машинаш лехк боахамашкара элеваторе дIа-юха. Пайда боацаш машинаш лехкарах довш дола ахча цкъа-шозза боахама кулгалхошкара, бехке болчаргара хьадоаккхаре из кхоачамбоацар нийс ца дала а мегар.

Хьаяхьаш йола хьажкIаш йокъаеш, цIенъеш дIаера кийчъеш боахк элеватора болхлой. Фуна лаьрхIа хьажкIаш хьаэца венача хIара боахама вукало лакха кондици йола хьажкIаш ехаргья. Кхыча тайпара хила а йиш яц. ХIаьта дика фу дезе, дIалуш йола хьажкIаш а дика хилийта еза колхозийи совхозийи кулгалхоша, специалисташа.

П. НОВАКОВ.

Доазол дехъара хоамаш

ПЛЕВЕН. Социалистически революце 31 шу дизарца дувзаденна яха Болгаре йола. КПСС ЦК Политбюро членалла кандидат, СССР Лакхехьарча Совета Президиума член Ш. Р. Рашидов керте латта СССР Лакхехьарча Совета делегаци дIахо мехках бIарг тохаш лел.

Легендарни шинке, город Габрове хиннаб советски хьаьший, цига уж «Большевик» яхача заводе хилар, цу предприяте коллективаца вIашагIкхийтар.

⊙

ПАРИЖ. Тахан парижски пригороде Курневе дIадоладаьд «Юманите» яхача газета—французски коммунистически парте низ болча органа — цIей. Из — Франце эггара чIоагIагIа къоабалдеш дола халкъа цIей, йоккхагIйола массови политически мероприяти. Укх шера из дезду демократически паргIатонаш бахьан долаши аьрдехьарча низий цхьоагIо чIоагIъяр духьеи, къахьега бокъо яккхар духьа, хIамай маьхаш тIадеттадаларан хьабе болх боацараш бебарaн духьала французски къахьегамхоша тIа-тIа шерагIа лоаттабеча къовсама лозунгаш хьалха а доахаш.

⊙

МОГАДИШО. Сомалийски Демократически Республика (СДР) Лакхехьарча революционни совета президента Мухамед Саид Барре интервью еннай советски корреспонденташта дезача деща — Советски Союзаи, СДР-енеи юкъе дипломатически гIулакхаш леладу 15 шу дизарца дувзаденна. Президента шин мехка халкъашка моаршал делар, шоашта юкъера доттагIала бувзамаш чIоагIдара гIулакха цар дIахо толамаш дахар лоаш ловца баькхар царна.

⊙

ЛОНДОН. Селхан укхаза чакхбаьлар парламенташта юкъерча союза Совета 117-ча сессе болх. ДукхагIбараш раьза а хинна цун устава поправка тIанйцар. Наблюдателаш а йолаш ООН Генеральни Ассамблея балха тIайитача дунен халкъашта юкъерча организацешта цу поправко бокъо лу парламенташта юкъерча союза заседанешка дакъа лаца.

Поправко Палестина мукъаяккхара Организацена бокъо лу наблюдатель а йолаш 1976 шера парламенташта юкъерча союзо чакхйоахача мероприятешка дакъа лаца.

⊙

ГАВАНА. Юххьанцарчеи районнии организацей балха итогаш еш отчетно-хоржамий партийни собранеш хул Кубай провинцешка. Провинцешка партийни организацей конференцешка бахийта делегаташ хорж, хургйолча съезда делегаталла хержа кандидаташ уттабу. ЧIоагIа уйла тIайохийт партийни строительства дешаш дувцара, экономикеи културеи дегIайоалаяра, кулгалдара методаш эргайоахаш тоаяра.

⊙

АФИНЫ. Дош къоастадеш судо бутт баьккхачул тIехьагIа афински военни трибунало приговор даьд тIема хунто доал даьча шерашка политически гIулакхашта лийца баьхкараштa низаш тIалоаттадаьчен гIелал еначеи хьалха хиннача тIема полице (ЭСА) 32 болхлочун дешах лаьца.

16 сага 5 беттагара 23 шерага кхаччалца набахта бахка судаш яьй. Вожаш бехке боацаш лаьрхIаб.

⊙

БИСАУ. Машар бахьан долаш лоаттабеча къовсаме тIехьдаьнна доккхий хIамаш карагIдувларах Дерригдунен Машара Совето (ВСМ) венначул тIехьагIа Фредерик Жолио-Кюре цIерагIа «Дошо машара медаль» еннай африкански халкъий паргIатоннеи кортамукъаленнеи тIехьарча чIоагIагIа волча къовсамхочоа, Гвинеи Зелени Мыса ГIайренийн кортамукъален Африкански парти (ПАИГК) вIашагIъелла Амилкар Кабрала.

(ТАСС, 13 сентябрь).

ДIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьала

САТИЙНА IЕ ЙИШ ЯЦ

Иньъ юрт чуйоагIаш я Шалински-районера Дачу-Борзоевски юрта Совет. Уж юрташ шоайла тоъал гаьна ухкаш, дIахьа ваха атта доацаш я. Цо новкъарло ю бахача наха идейно-политически кхетам балара, цар вахаре керда советски обрядаш юкъеккхувлара цу юртий общественноста низаш вIашагIтохара.

Бакъда цу халонех ца къехкаш юрта Совето ший активаца баьча балхо цхьадола толамаш доах. Из ала дIаяхача шира замах юхедисача воча гIулакхашта духьала лоаттабеча къовсама хьакъехьа. Цу лоархIамеча балха тIа керттердар да вай вахар ийрчадоаха уж гIулакхаш гучададахарал совгIа нах царна духьала а боахаш ца хаддаш царца лира къовсам лоаттабар.

Вайна хов вайнаьха дезала юкъе леладеча гIулакхашка, къаьстта саг йоалаеча-маьре йохийтача, хIанз а тIехьа шарIо мел йоккха моттиг дIалоац. Цу хьакъехьа кхычарел дукха эргашагIа дацар гIулакх Дачу-Борзоевски юрта Совета чуйоагIача юрташка а. Цхьабакъда депутатий активо, дош ше меттахьара даларга ца а хьежаш, хьалхе а оттаьча планагIа царца къовсам дIаболабир.

Бахача наьха цхьан схода депутаташа дувца оттадир юрташка саг йоалаяр-маьре яхар законо дIа ма-дехха дIаяздаьза долга. Сходо из дIадаккха аьнна соцам баьчул тIехьагIа къьнарча дезалий спискашка а хьежа из гIалат дIадаьккхар. ХIаьта керда вIашагIкхета дезалаш декхарийла бир нускал зIамигача сага цIагIа чудаккхалехьа саг йоалаяра-маьре яхийтара юрта Совете регистраци е. Къонача шоай вахар хоттар дIаязду ди нах вIашагIкхийте, юрта лоархIаш болча, сий долаш болча наха ловцаш доахаш даькъала а бувцаш дезду.

Из гIулакх цу юрташка чIоагIа а денна дIаэтттачул тIехьагIа доацача бахьанех истий битар укхаза дикка кIезигденнад. Из иштта хилийтара дукха къахьийгар кхалнаьха совето а цун керте латтача юрта Совета депутато Сипбагирова Зайдата.

КIезига дац кхалнаьха совето юртхой вахаре кхыйола керда советски обрядаш юкъеккхувлара деш дар а. Уж керда традицеш, наьха вахар вIаштIехьдоахаш дола советски законаш массанега дизза кхоачашдайта гIерт депутаташ.

Дика вIаштIехьдаьккхар Дачу-Борзоевски юрта Совета массанеца юкъара юкъера дешар хьехилга кхоачашделга а. Иштта соахка август бетта депутаташа хьакъоастабир шоай хана дешарах тинна биса кагий нахи мехкарийн, кхалнахи маIанахи. Царна йийшача лекцеех, чакхъяьхача беседаех, царех цхьабаршна къаьст-каьста даьча къамаьлех боккха пайда баьлар—хьалхагIа дешарах къехкаш лийна нах дешара-консультационни пункташка хьааха баьлар. Царна юкъе яр маьре яха 10 кхалсаг, царех дукхагIбараш бераш долаш а бар. ХIанз цу хьакъехьа цхьайола опыт Iоаьча кхалнаьха совето из ше дIаболабаь лоархIаме болх кхы дIахо а лаьгIца беш дIахо бергхиларах теша дог доагIа.

Ший тIахьожам, шийгара эшаш дола гIо лоаттаду юрта Совето клубашта а. Уж укхаза йиъ я. Хьожаргда вай царех цхьанне — Ярыш-Мардерчун — балхага. Цига заведующи я ший гIулакхах дог лазаш йола Ибрагимова Роза. Клубе дика вIаштIехьбаьккхаб бахача наха атеистически кхетам балара болх.

Укхаза я лекторий-атеистий группа. Цун юкъе дукхагIбараш юртарча интеллигенце викалаш ба. Шоай лекцешка ладувгIараш берригаш хIана бац аьнна цхьан къаман нах боландаь цар тоъал дукха лекцеш нохчий меттала еш. Царех ба лектораш Авдаев Шахид, Эпендиев Супьян, кхыбараш.

Нах шоашта дарбаш де гIертарах, уж хIама ца ховча хьежа нах болча ахарах доалача зенах юртахой дIакхетабеш царна хьалхашка клубе лекцеш ешаш, беседаш чакхйоахаш хула медпункта заведующи фельдшер Бахаева Хамсат.

Из дерригa а дика да иштта долаш. Цхьабакъда Дачу-Борзоевски юрта Совете бахача наха идейно-политически кхетам балара йолча торонех пайда ца ийбу моттигаш а кIезига яц. Эсала болх бу дына культашца къовсам лоаттабара юрта Совета исполкома гIонна укх шера февраль бетта вIашагIъеллача комиссе.

Ше вIашагIъеллача хьалхарча деношка денз чакхдаьхача пайдане хургдолча гIулакхий оттаяь план я цу комиссега. План дукха дешаш чулоацаш а дика оттаяь а я. Бакъда алхха цунах кховчам мича хул, из кхоачаш еш ца хилча. ХIаьта цу гIулакха укхаза дукха сагота а бац.

Иштта исполкома председатела Х. С. Эдиловеи цу комиссе председатела Г. Х. Чумаковеи кулгаш яздаьча цу плана тIа лаьрхIадар феврали майи бетташка Ярыш-Марды яхача юрта «Ширача замах юхедисача воча гIулакхашца — лира къовсам!» яхача темана хетаяь сход чакхъяккха. ХIанз сентябрь юкъеккхаьчаб. Цхьабакъда сход хIанз а чакхъяккханза я, хIаьта чакх маца йоаккхаргья а ала хала да.

Х. С. Эдиловца тха къамаьл долаш цо шек воацаш аьлар, юрта Совета территоре тIа дына тоабаш дуккха нах юкъе а болаш вIашагIъетталац шоашта керда нах юкъеоза уж гIертац аьнна.

Цунах теша хала дар. Из иштта долга бакъдир соца къамаьл даьча Дачу-Борзоера шин саго. Цар аьлар шоай юрта шоашта ма-могга законаца доаца дына гIулакхаш леладеш Кунта-Хьажий тоаба я. Зерата бийсашка хан-ханнахьа вIашагIбетталу мурдаш. Цхьабакъда, хьалхагIа санна майра дац цар из, шоаш деш дар говзагIа, къайлагIа де гIерт. ХIаьта иштта паргIато еннача дына хьалхле лелаераша Iоткъам бу бахача наха. Цунна цхьа тешал да соца къамаьл даь ши зIамига саг шоай цIераш яха лоархIа ца бар а.

Ди тIехь чIоагIлуш, лирагIа хулаш боагIа дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца вай лоаттабу къовсам. Цулухьа уж гIулакхаш леладераш, уж хьалсуасадераш, шоай дар дохар кхераш кхы а говзагIа, шоай хьехам таханарча вахарца тарбе гIерташ ба. Идеологически болхлоша, общественносто кхетама болх лаьгIбаьча шоай аьттув баккха гIерт уж. Укх тIеххьарча хана цу хьакъехьа ший болх лаьгIбаьча Дачу-Борзоевски юрта Совета исполкомо из дицдалийта йиш яц.

А. ШАМСУТДИНОВ.

Оренбург — СССР Малхбузехьара доазув, яха дунен халкхашта юкъера газопровод йилла Будапештера Советски Союзе яхийта накъа яьккхай венгерски гIишлошъерий хьалхара группа. Кховзткъеи итт сага юкъе ба республика гIишлон организацешкара дикагIа бола специалисташ, къона болхлой — венгерски комсомоло бахкийтараш. Уж болх бе безаш ба вежарашха долча социалистически мехкаша цхьана хьалъеш йолча йоккхача гIишлон Карпатерча участке.

СУРТА ТIА: Парадов яхача столичин майда тIа автопоезд торжественно пакъа йоаккхача хана.

МТК—ТАСС сурт.

ЮРТАРА IИЛМАН СТАНЦИ

Архангельскера гаьна йоацаш уллача Холмогоре хьайбай боахам лелабарен даьгIенаш лелаярен Пачхьалкхен опытни станци йиллай. АПН корреспондента Ямпольская Неонилас дехар дарах опытни станце балхах лаьца дувц баьций аренийн даьгIенийн отдела кулгалхочо Полежаева Альбинас.

— Тха тохкамаш къилбаседене деш да. ГIор йоацаш йоаккха ха 70 денгара 150 денга кхаччалца хул укхаза. Иштта низкъалча хьалашка къаьстта дика Iомаянза ялац баьций аренашкен даьгIенашкен удобренеш тессара нормаш ханаши. Цукца дувзаденна эргда вай, масала, азотни удобренеша баьцаш сихха лакхъялара новкъостал ду, хIаьта минеральничар уж дегIаяхкара хIама дац, цхьабакъда листагIа хилийтара новкъостал ду. ЧIоагIа лоархIаме балхаш да деш маьхерча доакъара культураца — клеверца дувзаденна а. Тха хьалашка бIаьстан юкъерча шелало йоаяр кхерам ба из, цудухьа клевер йоврглоаца лаьтта лех оаха, шелала эггара дикагIа духьала отталуш дола сорташ хорж.

Опытни станце тематически планашка белгалдаьл Нечерноземни зонерча лаьтташта культивировани ярца дувзаденна балхаш, къилбаседен хьалашка хий дехка мегаргдола даьгIенаш лохаш я.

Генетика отдел хьайбаш леладеча йоккхийча комплексашта лаьрхIача доахана холмогорски фу дIахо эргадаьккха тоадара проблемага хьожаш я. Кхачан отделе витаминно-баьца хьоар составаш кийчъю свойстваш тохк, кхачай рационаш увттаю. Механизаце отдел хьайбаш леладерий къахьегам аттача боаккхаргболча дешашка хьожаш, моллагIча механизмех пайда эцача, масала, деттача хана, хьайба организма чу хулаш йола процессаш Iомаеш, я. Экономика отдел йоккхийча фермашка къахьегам Iилман ларда тIа вIаштIехьбаккхара дешашка хьожаш я...

Мехка колхозаштеи совхозаштеи къона хьайбаш лоаттадеча «Холмогорский» племенной совхозо опытни станце Iилмахой рекомендацеех пайда эц, цар хьехамаш кхоачашду. Укхаза хьалкхедаьча доахаца фу берригача мехка гIордаьнна да. Цхьан Iаттагара шера 4000 литр совгIа шура йоаккх. Цу цифро кхыметтел мехка къулбехьене бахараш а цецбоахаргба. ХIаьта укхаза, къилбаседене, зоотехникаша оал: «Иззал яьккха а Iергьяц из, 4200 а кхы дукхагIа а йоаккхаргья».

Неонила ЯМПОЛЬСКАЯ,
АПН корреспондент.

Холмогоры.

ДИКАЧА НАХАХ

БРИГАДИР

Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене СМУ-5 каменщикий бригадир Денисултанов ХIарон коллективе чIоагIа лоархIаши сий деши ва. Ше дархIийта ховргдолаш оамалаш йоахк цунах. Нахаца товш, безаме, Iимерза ва. МоллагIа шийна тIабилла болх цIепеи биззаи цо кхоачаш ца беш цхьа моттиг ийсъеннаяц. Цхьаккха бутт дIабодац ХIарона кулгалдеча бригадас пачхьалкхен план 150 процент е кхы тIех кхоачаш ца еш. Цудухьа СМУ-5 гIишлошъеча бригадашта юкъе эггара хьалхарчарна кхоачашйир цо ший пхе шера задани.

Фуд теш шун бригада иштта башха дика къахьегама толамаш доахаш хилар? — хетт аз бригадирага ХIаронага.

— МоллагIа вале а ше карлаьца болх безаши цох дог лазаши ца хуле ка яргьяц цун ший балха тIа, — йоах цо.

— Юххьанца денз сай къахьегама никъ дIаболабе аьлча юха а сай профессех болх дIаболабергбар аз кхы болх карацалоацаш, — йоах ХIарона. Цу уйланца бахаш я къахьегаш а ба аз кулгалдеча бригадера берригa гIишлошъераш. Цу гIулакхо кхувл тхо кердача къахьегама толамашка а.

Иштта къахьегача бригадаца СМУ-5 бригадашта юкъе хьалхарчарца еннай коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи. ГIишлошъеча ше къахьегача ткъаьи иттех шера Iоаяь опыт, технологи, прогрессивни методаш дIайовзийташ дукха къахьийгад бригадерча гIишлошъерашца Денисултанов ХIарона. Ткъаьи шиъ саг ва цун бригаде къахьегаш. Царех хIаране оамал, характер дика йовз, хьанна малагIа болх дикагIа булургба хов бригадира. Из а боккхача лоархIаме гIулакх да болх дикагIа дIабахийтара.

Ше кулгалхо ва яхаш киса кулгаш а дехка болх ца беш лелачарех вац бригадир. Массанеца цхьана дIа а этта гIишлошъерашта хьокхам тела и къахьег, хьехам бала безача хьехам лу, эшачунна новкъостал ду, хIаранегара доагIар хьадех. Iуйрийна ше балха хьама-кхаьчепгехьа йоккхагIа опыт йола гIишлошъераш бехктокхамегIарча участке а хьожабеш дIа-хьа ийсбу цо бригадера болхлой. Нагахьа моттиг ийслац даккха гIалат доацаш цо енна задани цар кхоачаш ца еш. Нагахьа моллагIвола бригадера болхло гIалат вьнна цун бехкагIа балха тIа хьовзам хилча из гIулакх теркал ца деш, цунна бе боагIаш бола бехк ца беш витац бригадира. Цхьан дийнахьа бригадерча болхлошта юкъе дикагIа лоархIача гIишлошъечо аз даьр хила деза яха оамал а хьовзаяь бригада балха тIа хьовзам бир. Из гIишлошъерий собране дийца а дийца цунна цIенхашта бехк бир. Мелла из дика производственник вале даьннача гIалатах бехктокхаме озаргхилар дIахьекхар. Хьаьнален хьинарен къахьегачун бокъонца вола новкъост ва ХIарон, хIаьта къахьегама дисциплина телхаерашца машар бац цун. Иштта я цун оамал.

Ший бригада болх тIа-тIа тоабара кхыча каменщиккий бригаде вахе цар опыт. Iомаеш хул бригадир. Цул тIехьагIа из дIайовзийт ше керте латтача бригадерча гIишлошъерашта. Массехк шу хьалха бригадера болхлой хьагул а баь царга цо аьлар: «вай Нохч-ГIалгIай гIишлошъеча управлене дукха бригадаш я массехк профессех бола болхлой къахьегаш, из балха чIоагIа аьттув болаш хIама а да, вай бригадерча хIара сага шишша-кхоккха балха говзал хургйолаш гIулакх де деза вай». Шоаш лаьрхIар кхоачашдир бригадерча гIишлошъераша. Цох доккха беркат даьннад, каменщика болх ца хилча цуа бригадас кхоачашду плотникий, лаьттанцара, кровельнич кхыдола балхаш. Болх ца беш гIишлошъераш Iеш моттиг хилац. Иштта цар къахьегарах даим дика хул аккордно-премиальни системах къахьегача бригада производственни хьокхамаш.

Укх пятилетка шерашка Денисултанов ХIарона кулгалдеча бригадас хьинаре дакъа а лоацаш Грозне хьалдаьд 700 совгIа квартира йола иттех цIа. ДIадахача шера денз хьинаре дакъа лоацаш я из бригада Грозненски троллейбуси депо хьалъеча.

Башха-дика производственник, кулгалхо хиларал совгIа дика наставник а ва ХIарон. Нагахьа шу дIадодац цо шиъ-кхоъ специалист ца кийчвеш. Царех дукхабараш хьинаре къа а хьегаш дика къахьегама толамаш доахаш ба. Иштта болча гIишлошъерех ба каменщикаш Косовцев Алексей, Маматов Худанберг, Арсемиков Хурма, Батукаева Маржан, Ахмадова Iайшет, кхы дуккха бараш а. Общественни балха тIа а хьинаре дакъа лоацаш ва ХIарон. Ялх шу дизад из СМУ-5 профсоюза постройкома член вола.

Бригадира Денисултанов ХIарона къахьегама никъ бIаьхеи сийдолаши ба. Цунга хьежжа дукха совгIаташ а тийнинад цунна. Ленински юбилейни медаль «1974 шера социалистически яхье котваьинар» яхеи «РСФСР социалистически яхьа отличник» яхеи ши значок леп цун наькха тIа. ХIаьта тийнина сийлен грамоташ итташ я.

Б. КОСТОЕВ.

ФУ ДАГАДОХИЙТАР СААМСКИ ФАЬЛГО

«Шерача тундре улл Ловозеро. Тундре эггара боккхагIа, эггара хозагIа, эггара дукхагIа чкъаьрий долаш, эггара кIоаргагIа бола Iам. Саамий керттера Iам. Эггара керттера».

Иштта дIаболалу саамски хьехархочо Юрьев Павела дIаязбаь «Турпал Ляйне» яха фаьлг.

Фаьлгаца дувц, «бахаш-текъаш, чкъаьрий доахеш, бераш кхедеш, саьрч доажадеш» хиннача саамий маьршача вахаре бирса Чудь, чу мишта ийккхай. Шийна кIал мел ийсвенияр вийна дIаваьккхав цо. Вада кхийнар кIалхарваьннав. Чудаца лата араваьннав саамски турпал Ляйне. Лира къовсам хиннаб из. Цхьабакъда низаш цхьатара хиннадац. ЦIийна Iувдалуш ше латташ хала дукхьала лаьттав Ляйне Чудана. Цу ханна къовсам латтача моттиге кхаьчав кхувш воагIа зIамига саг, Ляйне воI, Пяйве. Боарам боацаш йоккхача майралца, кадайлца хIиллаица новкъостал даьд цо даьна бирса гIаьрахой эшабеи хьамсарча лаьттара уж лелхабеи...

Гаьнна Къилбаседехьа, Полярни гомал арахьа, Кольски ахгIайрен тIа дах саами яха зIамига халкъ, уж берригаш а вай мехка ши эзар гаргга мара бац. Цар яр санна йола цIи лелаеш а лопари яха цIи лелаеш а бола цар вежарашха нах Норвеге, Швеце, Финлянде бах.

Малаш ба уж, Европа гаьнарча къилбаседене бахараш? Маца а мичара а баьхкаб уж цу шийлача мехка? Цу хаттараштa хIанзалца хаьдда жоп деннадац Iилмо. Тешшаме ала йиш йолаш да, самаш гаьнна хьалхарча замалахьа денз европейски тундреи тайгеи баьхаб аьнна. ХIанзарча саамий дай кхеран замалахьа денз хьа чкъаьрий доахаши акхача саьрчашта аьхке ухаши хиннаб. Цу гаьнарча замалахьара хIамаш дисад халкъа меттаца. АхгIайрен цIи — «Кольский» — ше а «чкъаьран» яха маIан долаш я (саамски меттала «коль» яха дош чкъаьра яхилга да). Саамий дай чкъаьрий доахаши аьхке ухаши хиллa хилар хьахьекхад юххьанца баьхача чарахьашен чкъаьрий доахараши чхараш тIа, хьахарий пенаш тIа дийхкача cурташца, даьча йоазонаша. Цу тайпара сурташ — петроглифаш корадаьд Кольски ахгIайрен тIара, Карелера, Скандинавски мехкашкара. Акхача саьна чарахьал деш хинна саамаш из караIомабеболабеннаб. КараIомабаь сай мах баь варгвоацаш боккхача лоархIаме хиннаб саама: цо кхача тийннаб цунна, цIеках даь барзкъаш тийннад. Нахьараш тIадетташ хиннад чуIеча моттигашта — чумашта, бекъех яьча герга тхов болча бунашта, хIаьта дIа-юха болхаш хилча сай дIабожаш хиннаб.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци ялалехьа Гаьнарча Къилбаседера кхыдола халкъаш а санна, къеи боадонеи баьхаб саамаш. Кераста дына тIаберзабе дагахьа саамийн Гаьнарча Къилбаседерча кхыча народностийи йоазув хьаде миссионераш гIортарах хIама хиннадац. Саамашта гIойленагIа хийттад дуIашца дезача тIошка кхайкар, даьла когаметта хьайбаш дIаувтталдар (чана культ), лазарех тоавелга шаманашкара дехар.

Е мугIараш яздер 20-ча шерашка хиннав къилбаседехьарча халкъий культура хьае йолаечеи дегIайоалаечеи. Цу шерашка хьаьяр Къилбаседен халкъий институт. Кольски ахгIайренгара Чукотке, Камчатке, Сахалине кхаччалца дахача къилбаседехьарча кагийча халкъий викалаш деша багIаш хинна дешара заведени. Хьадир цар шоай йоазув, кепатеха арадаьхар Къилбаседен халкъий, цу даькъе саамий я меттала яздаь букваpаши кхыдола литературеи. Цу дерригача хIамаша новкъостал дир саьмаши тIехьадиса Гаьнарча Къилбаседенера кхыдола халкъаши хIанзарча культурана тIадерзадара, керда вахар хьалдеча цар дакъа лацара.

ХIанз кагийча халкъаша хьинаре дакъа лоац берригача мехка общественно-политически, экономически, культурни вахаре. Саамаша, Къилбаседерча кхыча халкъий викалаша а санна, болх бу просвещене, унахцIено лораяра, гIирсаш дара даькъе, эггара хьалхарча аргIанна хIанзарча Iилмай боараме дегIакхувл шоай традиционни боахама дакъа — саьрч леладелга.

50 шу хьалхагIа ахкаех даь лоха цIеноош а дагIаш, цхьа моллагIъяр санна юрт яр Ловозеро — ший тайпара саамски «столица». Дуккхазза вIаштIаръяь тIох етта зданеш хьалъяьй укхаза хIанз. Центральни отоплении мел эша хIамеи чудолча, дика кийчъяьча квартирашка бах саамаш. ХIанзарчун тайпара мебель, телевизораш, холодильникаш я цар.

Хьалкхийнай саамски интеллигенци — хьехархой, лораш, инженераш, Iилмахой, артисташ. Ловозерски культура Цlен художественни самодеятельносте дакъа лоацараш саьрч лаьттача гаьнарча юрташка ух концерташца. Ловозерски ансамбла искусство айзай доазол дехьарча зрителашта а.

Саамех дола дувцар вай дIадоладаь «Турпал Ляйне» яха фаьлг язбаь Юрьев Павел Ловозерерча профессионально-технически училище преподавателалла болх беш ва (дагадоххарагIа аьлча, цига кийчбу саьрч леладераш — механизатораш). Ленинградски педагогически института Къилбаседен кагийча народностий отделени йистеяьккхай цо. Из институт йисте а яьккха, хIанз ловозерски школа-интерната директоралла болх беш я Антонова Александра. СССР Iилмай Академе Кольски филиала «Ловозеро» яхача геофизически станцен кулгалдеш ва саам Селиванов Василий. Цул хьалхагIа школе физика хьехаш хиннав из. Лаьттан магнитни поле, ханаш дIаахарца хула хувцамаш таххара итогаш еш йола кандидатски диссертаци кийчъеш ва Селиванов. Пачхьалкхен Iаьдала моттигерча органашка эггара тIехьагIа хиннача хоржамашка къахьегамхой депутатий Мурмански областной Совете хержав из ловозерцаша.

Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема шерашка, немецки гIаьрахой Кольски ах гIайрен Iалама рузкъаш дIалувца дагахьа къилбаседене Мурманска тIакхача гIийртача хана, эрсийи кхычеи халкъашца оагIув оагIох а теха Даьхе лорае дIаэйттар саамаш а. Фаьлга тIара кхувш воагIа Пяйвес санна зIамигача халкъо новкъостал дора моастагIчунца лоаттабаьча къовсаме. Саамашка лехка саьрч дежача гIудалкхашца тIема кхоачам тIакхухьар тIем тIа хьалхарча юхьиге латтараштa, човнаш хинна бIухой тыле хьакхувлар.

Советски наха, турпал Ляйнес а санна, эшабир гитлеровски гIаьрахой, XX бIаьшеренера из «чудь».

...Из дар саамски фаьлго дагадохийтар.

Захарий ЧЕРНЯКОВ,
СССР Iилмай Академе этнографе Института Iилман болхло.

КЪОНА АТЕИСТАШ ХЬАЛКХЕБАРА

Кхувш йоагIа тIехье дына Iоткъамах мукъаяккхара йоккха моттиг дIалоац юкъерча школо. Дешар дIадолалучa хьалхарча деношка денз из декхарийла я цар сакхетам чу материалистически знаней лардаш екха, общество дегIаахара законаш кхетадергдолча наькъ тIа баха. Из кхоачашде торонаш йолаш я вай школа цо чакхбоахача дешар хьехара а классал арахьа а беча балхаца. Советски школа хьахулаш йоагIача хьалхарча шерашка Н. К. Крупскаяс яьхад: «Дерригa а дешар хьалдиза хила деза атеистически кхетам баларах».

Дешархошта атеистически кхетам балара балха тIа школаша пайда ийбу урокех, классал арахьа дешархошца беча балхах, дешархошца а цар даьшца-нозанашца а къаьстта деча къамаьлех. Хьехархой цу тайпарча декхарех дикагIа лоархIабара, цу хьакъехьа Iоаяь методически опыт къоастаяран цар теоретически знацей боарам лакхбаран школашка вIашагIъехк Iилман атеизм Iомадара семинарски группаш.

Гудермесе № 2 йолча школе вIашагIъеллача цу тайпарча группах дувца безам ба са. Группана керте латт классалш школали арахьа беча балха организатор Л. Н. Никифорова.

Совхкарча дешара шера семиарски группе 38 саг вар. Ший хан-ханнахьен лакхача идейно-теоретически боарам тIеи чакхъювлар занятеш. Сакъердаме темаш хержаш, моттигера масалаш юкъе кхувлаш, дувцаш дар вахара гаргаозаш дика кийчлора пропагандист Л. Н. Никифорова хIара занятега. Из дар цо ший ладувгIарашкара хьадехаш хиннар а.

ЧIоагIа пайдане хилар группа ладувгIараштa «Атеистически кхетам балар — идеологически балха лоархIаме дакъа» яха Iилман-практически конференци.

Цига гулбеннараша ладийгIар «ХIанзарча этапе атеистически кхетам балара декхараш», «Атеистически кхетам балара керттера принципаш, формаши методаши» яхача шин докладага. Цул тIехьагIа къамаьлаш даьча хьехархоша дийцар кердача советски обрядехи цIейхи — жа Iун, доярка деноех, хIаьта иштта лоаман мехкарий слетах, тIемен къахьегамеи ветеранашца вIашагIбеттабаларах, саг йоалаяр-маьре яхийтар деза дIа яздарах, Советски Эскаро гIулакх де болха кагий нах акъабахарах.

Тоъал ха я школе «Къона атеист» яхача кружоко болх бу. Цу кружоке дакъа лоацача йоккхагIча классашкарча дешархоша зIамагIбарашца чакхйоах тайп-тайпарча темаех йола беседаш, царца дына зуламеча гIулакхех дувца книжкаш деш.

Шоай аргIан кружока новкъостал ду школа хьехархоех латтача Iилман атеизма проблемаш Iомаеча семинарски группа доакъашхоша.

Цул совгIа цу группера З. У. Таусиева, А. Х. Исмаилова, З. М. Мимулатова, М. Х. Башкаджиева, З. Х. Осмаева, С. Г. Алхазов санна болча хьехархоша дешархой даьшца-нозанашца чакхъяьхар «Дынцеи киназацеи Коммунистически парте лелаеча политика лардаш», «Дына культех дола советски законодательствои из телхадерашца лоаттабу къовсами», «Дынах юхедисараш хIанзарча хьалашка дахаш хилара бахьанаш», «Дына обрядашен цIейшен наьха сакхетама бу Iоткъам» яхеи кхыйолен беседаш, лекцеш.

З. ХИЗРИЕВ.

ЧIОАГIЛУШ ДОЛА ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШ

ДегIаухача мехкашцара шоай гIулакхаш оагIоний бокъонаш цхьатара хилара, пачхьалкхен суверенитет лархIара, вIаши гIойле хилара принципаш тIара леладу СССР-он кхыча социалистически пачхьалкхенашеи. Цудухьа социалистически содружестваца леладеча боахама гIулакхаша царга йиш хулийт спекулятивни хувцамехи монопольни пайда элементехи цIендаьча, тешамечеи ийсхо йолчеи маьхех товараш ийде а, хIаьта иштта массаза а маьхаш боараме леладеча рынкашка шоай товараш дохка а. Массаза а дукхача шерашта лаьрхIа еча соглашеней ларда тIа лелаю товарооборот. Цо новкъостал ду дегIаухача мехкий валютно-финансови хьал тоадара, дунен капиталистически рынке хулча хувцамий конъюнктурах кIезигагIа тийша хила торо лу царна.

Шоай торонашка хьежжа, социалистически мехкаша финансови аьттув боакх къамий къонача пачхьалкхений халкъбоахама объекташ хьалъяра. Массаза а яхар мо, 12—15 шу ха а йилле, шера 2,5 процент мара йоал ца йоаккхаш тел кредиташ, хIаьта массаза а шоаш доазол дехьа дохка кхухьийтача товарашца хьа а тоххийт.

Нагахьа санна уж условеш цхьайолча малхбузехьарча державаша телача кредитийн заемийн условешца ийсийча, хеталургда, капиталистически пачхьалкхенаша тела кредиташ аьттув болашагIа да аьнна, хIана аьлча хьатаккхара ха соцкъаза йIаьхагIа хул цар. Цхьабакъда теркалде доагIа, цу ссудашта тIера йоаха проценташ шера 2,5 процентал дукхагIа хилар, хIаьта, цул совгIа, дерригa хьатIадоагIача ахчанна юкъе йIаьххача ханна телача заемаштеи кредиташтеи кхоача дакъа сел иштта доккха а дац. Цудухьа бIарчча хьанийпача социалистически пачхьалкхенаша тела кредиташ капиталистически мехкаша телача ссудаел аьттув болаша да.

Белгалдаккха доагIа, из гIулакх реконструкци яреи дегIаахареи Дунен халкъашта юкъера банк (МБРР) санна йолча капиталистически мехкий дунен халкъашта юкъерча финансови организаце эксперташа практически бакъдаь тIайица хилар. ДегIаухача мехкашта кредиташ телара условеш аьттув болашагIа малагIаш я бIаь балл йолча шкала тIара баллашца хьа а хьокхаш къаьстта даьча тохкамашка йоах, капиталистически мехкий заемийн кредитийн керттерча даькъах боала аьттув (цхьадолча пачхьалкхен кредиташкара дIайиккхача) 14 баллагара 32 баллага кхаччалца ца хулча метте социалистически пачхьалкхенаша телача кредитех боала аьттув 46 балл хул. Цу тIа а уж лоархIамаш деча хана теркалъяьц капиталистически пачхьалкхений ссудех конвертируеми валютаца мах телар санна йола фактораша хIаьта иштта кредита чотах дохкаш долча капиталистически мехкий товарий маьхий боарам а.

Социалистически мехкий кредиташ аьттув болашагIа хиларах дувцача хана, иштта белгал ца доаккхаш дита йиш яц кортамукъа даьнна халкъаш империализмах тийша хIама доацаш хулга чIоагIлара гарант йола пачхьалкхен сектор чIоагIъяра уж телаш хилар. Иштта лоархIаме — да, СЭВ-а членаш долча мехкаша къамий къонача пачхьалкхенашта телача дерригача ахчах 69,7 процент промышленности энергетикен дегIайоалаярга дохийташ хилар а, капиталистически мехкай ссудашкара из тайпа ахча дерригa а 22,5 процент мара ца хулча метте.

Социалистически содружества мехкаша кредиташцеи технически новкъостал а деш хьалъеш йола ерригa объекташ дегIаухача мехкашта шоаштта юс. ХIанз хьалъяь яьнна е хьалъеш я цу тайпара кхо эзар гаргга объект. Белгалдаккха доагIа, СЭВ-а членаш долча мехкаша дунен халкъашта юкъерча стандарташка хьежжа технически новкъостал деш а эггара дикагIйола оборудовани лоаттаеш а хилар. Из бахьан долаш, цар новкъосталца хьалъяьча предприятеша йоккхагIа лу халкъбоахама эффект, малхбузехьарча фирмашца цхьана гIулакхаш а леладеш хьалъяьча ужжамо йолча заводашачул.

Из геттара дика хьахьокхаргда СССР-о новкъостал а деш Бхилае цаIи, ФРГ новкъосталца Руркеле — шоллагIъяри, английски компанеша дакъа лоацаш Дургапуре — кхоалагIъяри йолаш Инде металлургически кхо предприяти хьалъяра опыто. Цу кхаь заводах производственни хьокхамаш эггара дикагIа да Бхилаерча завода. Пачхьалкхен предприятей Комитета 1971—1972 шерашкарча даннеегIа, цхьа тонн болат хьадарга бода мах эггара лохагIа хиннаб Бхилае. Болат даккхара даьча лоархIамий ларда тIа юкъера къахьегама овсарле иштта эггара дикагIа хиннай Бхилае. Йохаш эггара кIезигагIа сецаш йола машинаш а механизмаш а — иштта Бхилаерча заводе я.

«Нью-Йорк таймс мэгэзин» яха американски журнал даланзар бакъдар ца аьлча: «Бакъ ца деш дита йиш яц, немций новкъосталца Руркелен англичаний новкъосталца Дургапурен хьалъяьча заводел дикагIйола Бхилаера металлургически завод хьалъяр санна долча гIулакха эрсий хьалха баьнна хилар».

Бхилаера масал алхха цаI хинна Iац. Индийски прессо деча тешалагIа, тIехдика болх бу еза-йоккха машинаш еча Ранчерчеи Дургапурерчеи заводаша, Котерча ийсача приборий заводо, дуккхача кхычар.

Технически новкъостал дарах хула экономически эффект меллай ховргда Советски Союза новкъосталца АРЕ хьалъяьча Асуански ГЭС-ага хьежача а. Мехка йоаккхача электроэнергех ах цо лу. Цу станце йоаккхача электроэнергех 70 процент гаргагачох пайда эцаргба укхаза хьалъеш йолча йоккхийча предприятеша. Цхьабакъда Асуански ГЭС-а лоархIам цунах кхоачам беш бац. Наср яхача, хьабаьча Iалаьмате боккхача Iамо йиш хулийт кхы тIа а 840 эзар гектар лаьтта хий дехка а хьалха цхьа хьувкъам мара ца кхебаьча хIанз шера шиъ — кхоъ хьувкъам хьалкхебе а. Из бахьан долаш АРЕ-га торо хиннай хIара шера цхьа миллион тонн дуга кхы тIа а доазол дехьа дохка кхахьийта.

Асуане хиннача граждански инженерий Американски общества директора Уильям Уайзле аьннад: «Лакха Асуански плотина, шеко йоацаш, хIанзара инженерии Iалаьмат да... Сона хетаргахьа, Ухаанна а кхыча инженерии предприяте даьдац дунен тIарча дегIадаьхкача мехкий оагIонгахьара Iалаьмате доккха гIои новкъостали эшаш болча селларча наха цо даьр миссел дукха хIама».

Египта экономикана Iалаьмате боккхача лоархIаме хила езаш я иштта Советски Союзаца, ГДР-аца, Польшаца, Румынеца, Чехословакеца цхьана къа а хьегаш Хелуана районе хьалъеш латта металлургически комплекс. Цунна чуйоагIа дуккха йоккхий предприятеш, цу даькъе металлургически коксохимически заводаш, агломерационни фабрика, станокаш ю завод, деттача аьшках оатхалаш ю предприяти, кхыйола объекташ. Хелуански комплекс хьалъяро йиш хулийтаргья тоъал дукха кхыча мехкий валюта кхое а къаман доход шера 150 миллион египетски фунта алсамъяккха а.

Социалистически пачхьалкхенаша дегIаухача мехкашта гIо дергдола лоархIаме гIулакх — технически, административни, Iилман кадраш кийчъяр. Кортамукъа яьнача пачхьалкхенашка СЭВ-а доакъашхой долча мехкий новкъосталца хIанзле хьалъяьи хьалъеши я итташ дешара заведенеш. Царна юкъе — Бомбеера (Инди) технологически институт, Алжирера мехкдьттаи газеи Къаман институт, Бхр-Дарера (Эфиопи) политехнически институт, кхыяраш санна йола специалисташ кийчбу йоккхий центраш.

Цул совгIа СЭВ-а членаш долча мехкашта шоашта чухьа а хIанз деша вагIа дегIаухача пачхьалкхенашкара 25 эзар совгIа студенти аспиранти. Специалисташ кийчбеча белгалара дакъа лоац иштта цхьана гIулакхаш а леладеш хьалъю объекташ йолча болхлойи техникаши Iомабаро а.

Къамий-кортамукъален боламцара дунен социализма цхьоагIо чIоагIъяро дуккхача даькъе ниxъ бехк империалистически гIозараша дегIаухача мехкашка лелаеча политически, идеологически, экономически экспансена, хIаьта, долче, шоай кортамукъале чIоагIъяра декхараш кхоачашде аттагIа хулийт цу мехкашта. Цунца цхьана цу тайпара цхьоагIо, белгтала аьлча, Гаргарча Малхбоаленерчеи дунен цхьайолча кхыча районашкарчеи событей леламо хьахьокхачох, империалистически гIозараша къаман - кортамукъален боламца лоаттабеча къовсамера цар агрессивни уйлаш юхаетта эффективни средство я.

ДегIаухача мехкашта кIеангача лоархIаме дац дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбелга Iалашдара, герз Iоадара масштабаш кIезигъяра тIадерзадаь социалистически пачхьалкхенаша чакхдоаха арахьара политически гIулакхаш. Социалистически содружества мехкий инициативагIа гулъяьча Европерча кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладареи дешашта йолча Совещанe керда торонаш хьайийллай вай заман юкъмоттигера декхар кхоачашдара — халкъий машари кхерамзлеи чIоагIъяра.

Политически хьал унахцIена лоаттадаро боккха аьттув боакх дегIаухача мехкий боахама проблемаш толаме къестаяра, хIана аьлча цо йиш хулийт царга тIема гIулакхашка ухийтача ахчан цхьа дакъа боахам дегIабоалабара гIулакхашка ахийта.

Социалистически содружества мехкаша оагIув хьаллацаро аттача боакх къамий къонача пачхьалкхенаша шоай политически экономически кортамукъале чIоагIъяр духьа лоаттабу къовсам, царга йиш хулийт дунен халкъашта юкъерча арене шоай хьашташ дикагIа хьаллоаттаде.

Владимир ГАНКОВСКИЙ,
экономически Iилмай кандидат. (АПН).

РСФСР БАХАЧА ДУКХА БЕРАШ ДОЛЧА НОАНОШТА «НАНА-ТУРПАЛ» ЯХА СИЙЛЕН ЦІИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

«Нана-турпал» яха ордени СССР Лакхехьарча Совета Президиума Грамотеи дІа кара а луш «Нана-турпал» яха сийлен цІи лойла итт а совгІа а бер Іо а дань хьалкхедаьча ноаношта:

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ГІОЛЛА:

Абдулаева - Идрисова Сеницмата — Ленина цІерагІча колхоза колхозхочоа, Советски район.

Абуева Зайнапа — цІеннанна, Грозненски района Старая Сунжа яха юрт.

Адаева Азмана — цІеннанна, Наурски района Наурская яха станица.

Адаева Паламата — цІеннанна, Ачхой - Мартановски района Самашки яха юрт.

Алероева Асет Муцикиевнайна — цІеннанна, Малгобекски района Пседах яха юрт.

Алмерзаева Напсета — болхлочоа, Грозненски район.

Апаева Халдата — Кирова цІерагІча совхоза болхлочоа, Наурски район.

Арсагириева Маншура — цІеннанна, г. Грозный.

Асуева Медни Жамурзаевнайна — цІеннанна, Шалински района Дуба-Юрт.

Асхабова Мингисета — цІеннанна, Шалински района город Аргун.

Аушева Ахьмада Любайна — болхлочоа, город Назрань.

Багашева Хайбата — цІеннанна, Наурский район.

Байсангурова Залимата — цІеннанна, Ачхой - Мартановски района Орехово яха юрт.

Баркинхоева Хьасана Хасмата — цІеннанна, Сунженски района Карабулак яха поселок.

Баталова Іалаудина Лейлайна — цІеннанна, город Малгобек.

Батыгова Абкура Халимата — цІеннанна, Сунженски района Первомайское яха юрт.

Богатырева Аюпа Любайна — цІеннанна, Малгобекски района Йоккха Ачалкхе.

Висаева Болитайна — Ленина цІерагІча колхоза колхозхочоа, Наурски район.

Гандалоева Солобика Медлехана — цІеннанна, Малгобекски района СоагІапче.

Гандалоева Суле Маккийна — цІеннанна, Малгобекски района СоагІапче.

Ганиева Хоасбота Айзайна — цІеннанна, Назрановски района СурхотІара.

Дасаева Сапурена — болхлочоа, г. Грозный.

Дарсигова Махьмада Тамарена — цІеннанна, Малгобекски района Новый Редант яха юрт.

Досаева РакаІата — болхлочоа, г. Грозный.

Дубаева Санията — «Советская Россия» колхоза колхозхочоа, Советски район.

Дударкиева Уматгире Лидайна — цІеннанна, Малгобекски района Йоккха Ачалкхе.

Евлоева ТІоха Тайбата — цІеннанна, г. Малгобек.

Евтиева Садойна — Ленина цІерагІча совхоза болхлочоа, Наурски район.

Ескиева Захойна — цІеннанна, Урус-Мартановски района Гойское яха юрт.

Заурбекова Курбикайна — «XX партсъезда» цІерагІча колхоза колхозхочоа, Советски район.

Ибрагимова Петимат Гермухановнайна — цІеннанна, Ачхой - Мартановски района ШаІами-Юрт.

Ильясова Сагата — цІеннанна, Грозненски района Пригородное яха юрт.

Исаева Зальмайпа — цІеннанна, Малгобекски района Вознесенская яха станица.

Исаева Шурайна — цІеннанна, Грозненски района Старая Сунжа яха юрт.

Ислангиреева Жухрата — Ленина цІерагІча колхоза колхозхочоа, Советски район.

Исхаджиева Хьава Абузалиевнайна — цІеннанна, Наурски района Ищерская яха станица.

Ицлаева Яхийтайна — цІеннанна, Урус - Мартановски района Гойское яха юрт.

Ичиева Хазихан Тутаповнайна — цІеннанна, Сунженски района Нестеровская яха станица.

Коригова Сейта Салихьата — цІеннанна, Сунженски района Карабулак яха поселок.

Костоева Хьатой Мадината — цІеннанна, Малгобекски района Даби-Юрт.

Лабазанова Айшет Лукмановнайна — цІеннанна, Малгобекски района Вознесенская яха станица.

Магомшепиева Хьулена — «Путь к коммунизму» колхоза колхозхочоа, Шелковской район.

Мадагова Сепият Канаевнайна — цІеннанна, Урус-Мартановски района Алхан-Юрт.

Мадаева Хьалимата — цІеннанна, Ачхой - Мартановски района Самашки яха юрт.

Махматхаджиева Менна — цІеннанна, Шалински района Автуры яха юрт.

Махмудова Хьалимата — цІеннанна, г. Грозный.

Мержоева Іаьлий Лизайна — цІеннанна, Малгобекски района, Советское яха юрт.

Муртазалиева Келисата — болхлочоа, Наурски район.

Мустабиева Іумарий Маржана — цІеннанна, Малгобекски района ЭгІа Ачалкхе.

Мухтарова Зинайна — цІеннанна, Грозненски района Алхан-Кала яха юрт.

Муцаева Амната — цІеннанна, Грозненски района Старая Сунжа яха юрт.

Накостхоева Генеса Марема — цІеннанна, Малгобекски района Новый Редант яха юрт.

Оздоева Аюпа Кейпийна — цІеннанна, Назрановски района Наьсар-Керте.

Осканова Махьмада Розайна — цІеннанна, Назрановски района Пхьилекъонгий-Юрт.

Осмиева Османа Фадимана — цІеннанна, г. Малгобек.

Султыгова Идриса Зайбийна — цІеннанна, Малгобекски района Новый-Редант яха юрт.

Такаева Айсета — цІеннанна, Ачхой - Мартановски района Лермонтов-Юрт.

Туршиева Зазау Баудиновнайна — цІеннанна, Малгобекски района Чкалово яха юрт.

Хадашева Хьавайна — цІеннанна, Сунженски района Карабулак яха поселок.

Хаджиева Зайнабена — цІеннанна, г. Грозный.

Хатуева Ленайна — цІеннанна, Ачхой - Мартановски района Бамут яха юрт.

Хидирова Малат Абукаровнайна — цІеннанна, г. Малгобек.

Цечоева Іаьлий Мадината — цІеннанна, Назрановски района Экажкъонгий-Юрт.

Цороева Мусий БагІадата — цІеннанна, г. Малгобек.

Цыроева Тухана Семкана — цІеннанна, Малгобекски района Юкъера Ачалкхе.

Чевчиева Санията — цІеннанна, Шалински района Серժень-Юрт.

Шахмурзаева Зинайна — болхлочоа, г. Грозный.

Эльдарова ХІийжана — цІеннанна, Ачхой - Мартановски района, Лермонтов-Юрт.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Н. ПОДГОРНЫЙ.**

СССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **М. ГЕОРГАДЗЕ.**

Москва, Кремль,
1975 ш., 27 август.

СИЙ ДОЛА ТРАКТОРИСТКА

ШоллагІа шу мара дац Солтамурадова Марияс трактор лелаю. Цхьабакъда, «Советская Россия» яхача колхозе механизаторашта юкъе лелача социалистически яхье хІинзле хьалхара моттиг яьккхай цо.

— Хьалха-м Сатуев Іаддала кулгалдеча тепличии бригаде болх беш яр со, — йоах Марияс. — Дукха безар сона сай болх. Массайола агротехнически приемаш дика караерзаяьяр аз. Цу балхара дІаяха вІалла дага а хиннадацар сона. ХІаьта хІанз а хетац сона-м се цу балха хийра яьлча санна. Хьалха санна баьцадаараш кхедеча кхашка къахьег аз сай тракторца.

Ше хержа, дезадена гІулакх дІахьош я Солтамурадова Мария. Іа. Сатуева яхачох халача хьала тІа йолча хана комсомолка хьинарах бригада массехказза аттача яьннай. Ха а хьинар а па къовсаш ше дІадоладаьр кхоачашдалица кхай тІа хул из.

Іа хьатІадеча колхозе вІашагІъехкача механизаторий курсашка дийшад М. Солтамурадовас. Цун знанеш накъаьннай коллектива. Коммуниста Магомадов Саламус кулгалдеча шоллагІча бригада коллективо безаме тІаийцар къона трактористка. Касталашка цІена трактор елар.

Цу хана денз ший тракторах па къасташ хьайоагІа Мария. Баьцадаараш кхедеча кхашка говза болх бе Іомаяларал совгІа дас санна дика Іунал ду цо. ХІанз а заводера басар Іодаланза я цун машина.

Марияца цхьана бригаде къахьегаш я шиъ трактористка Тарамова Малика, Исмаилова Тамара. Курсашка деша багІаш а цхьана хиннаб уж, хІаьта хІанз вІаши юхе дІаоттаю цар шоай тракторащ. Шоайла бєкъонца доттагІал леладу мехкараша, хІаьта из кхы а чІоагІлу колхоза кхашка цхьана къахьегаш.

Трактористa болх маІача наьха ба яха уйла дуккхача хана денз чІоагІъенна хьайоагІа. Мария трактора кабина чу сона бІаргалайра «Мода» яха керда журнал. Дош дац, аьнна, хетадала тарлуш хІама да из, цхьабакъда, из а ший маІан долаш да. Физически халача балхаца ювзаенна професси яле а цо кхалсага новкъарле яц даим хоза хила.

Дукха ха йоаццаш Грозненски районе хиннача кхалнаьхакъахьегамхой конференце президиуме хержар Солтамурадова Мария. Из цунна карагІдувлача дикача гІулакхех даь сий дар.

А. ШАМСУДИНОВ.

КЕМЕРОВСКИ ОБЛАСТЬ. Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара цІерагІча Бачатски кІора боаккхача моттиге производственни хьалашка тохкамаш деш латт Белорусски автомобильни завода коллективо хьакхеллача кІора кхухьача автопоезда.

Кердача машина грузоподъемность 120 тонн, цун йІоахал — 20 метр, лакхал — йиъ ах, чархашта юкъера шорал 5 метр я. Мухь тІабетта ниісача наькъа тІа гІолла йодача хана сахьата 60 километр скорость йолаш йода из.

Цхьан дийнахьа буси заборa 3—3,5 эзар тонн кІора арабоаккх цо.

СУРТА ТІА: Бачатски кІора боаллача моттиге лела автопоезд-кІора кхухьар.

А. КУЗЯРИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

СИХА ДІАДАХА КХОАЧАМБОАЦАРАШ

НийслагІча пятилетка тІеххьарча шера дукха ахча хьахийцад пачхахьалкхено колхозаш, юрта боахама материально-технически база чІоагІъяра, юрташкара наьха культурно-бытови хьалаш тоадара. Цу даькъе кертердар да капитальни вложенеех а керттерча фондех а пайда ийбар. Цунца цхьана дуккхагІа хургья арахеца кхачан продукташи промышленноста лаьрхІа кийчъю бедали.

Цу гІулакха тІадерзадаь дукха балхаш даьд республике. Юрташка гІишлош хьалъяра вІашагІъехкай «Чечингколхозстрой» объединенена чуйоагІаш йола пхиъ подрядни гІишлон-монтажни организаци. Грозненски, Наурски, Шелковской, Сунженски, Шалински районашкарча колхозашкеи совхозашкеи гІишлош хьалъяра йола подрядчик я межколхозни гІишлошъю организацеш.

Ховш ма-хиллара, колхозашеи совхозашеи шера-шера кхоачашъяц шоай низаца а подрядни хьисапе а гІишлош хьалъяра пачхахьалкхен плач. Укх тІеххьарча шин шера колхозашка гІишлош хьалъяра план укх тайпара мара кхоачашъяьяц: 1973 шера 82,2 проценти 1974 шера 88,4 проценти. ХІаьта пятилетка тІеххьарча шера хьалхарча ах шера гІишлон-монтажни балхаш дара шера план 26 процент мара кхоачашъяьяц.

«Чечингколхозстрой» объединене подрядни организацеша колхозашца яь договораш кхоачашъяр укх тайпара да: 1973 шера 98 проценти 1974 шера 82,4 проценти. ХІаьта укх шера хьалхарча ах шера договор кхоачашдара шера план 43,2 процент мара кхоачашъяьяц.

1975 шера республика колхозашка гІишлош хьалъеча пайда эцара ерригa хьахьожаяь капитальни вложенеш 16349 эзар сома маьха яле, межколхозни гІишлошъеча организацеша подрядни хьисапе гІишлош хьалъеча пайда ийцар 7560 эзар сом мара дац, вешта аьлча, 46 процент. Цу масало къаьгга хьахьокх республика колхозашка межколхозни гІишлошъеча организацеша хІанзчул тІехьагІа де деза подрядни балхаш дукха хилар. Из иштта дале а «Чечингколхозстрой» объединене коллектива балха анализ йича къаьга гуш да колхозашкара гІишлон-монтажни балхаш чаккдахара из сихо еш ца хилар.

Пожай-Юртовски, Ведински, Советски, Гудермесски районашкарча колхозашка гІишлош хьалъяра подрядни организаци хьожаяь яц межколхозстроя, хІаьта цу колхозашка де дезаш дола гІишлон балхаш кхо миллион совгІча сома маьхага кхаьчад. Укх шера цхьоалагІча июлага кхоачаш цу боахамашка гІишлош яра шера план 21 процент мара кхоачашъяьяц. Цо хьахьокх заказчика служба эргаяккха езилгеи цаІ мара йоаца подрядни организаци юрташка вІашагІйолла езилген.

Ховш ма-хиллара, массайолча колхозашка кхоачам хилла бац специалисташ-гІишлошьераш, къаьстта дукха тоъаш бац уж лоаман районашка, цудухьа цхьадолча боахамаша шоай гІишлон-монтажни балхашта юкъе цхьайола объекташ кхухь цунна эша проект а материально-ахчан средствашa йоацаше.

ГІишлош хьалъяра йола подрядни межколхозни организацеш колхозашка вІашагІйохкар тешамегІа бола цикъ ба заказчика служба болх тоъбара, хІана аьлча капитальни гІишлош хьалъяра дола хьашташ колхозий цаІаш хиларах.

Районашка МСО-ш вІашагІйохкаро вІаштІехьдоалийтаргда сихагІа текущи дешаш къестаде. Царех да гІишлош хьалъяра технологи, моттигерча материалех пайда эцар, средствашдІа-юха хьежаяр, капитальни гІишлош хьалъяра хьахьожадаьча ахчах, средствaех биззагІа пайда эцар санна дола дешаш.

А. БУХТИЯРОВ,
экономист.

«Шарк Юлдузи» яхача колхоза къахьегамхой Намангански областе хьалхарчарца боамби чуэца болабеннаб. ХІара гектара тІара юкъера лаьрхІача 40 центнер — планал 8 центнер дуккхагІа — фуна лаьрхІа боамби чуэца деккараш тІаийцад колхозхоша. Боамби массанел дуккхагІа чуэц Рахманова Каримаси Кахарова Улфатханеи. Царех хІаране дийнахьа 200 килограмм боамби чуэц.

СУРТА ТІА: боамби чуэцаш йола комсомолка У. Кахарова.

Х. ХАЙДАРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХАЛОНАШЦА КЪОВСАМ А ЛОАТТАБЕШ

Гаргакхоачаш латт къахьегамхоша ийс бетта баьча балха итог е езаргйола ха. Халача Іалама хьалашца къовсам а лоаттабеш шоай берригa низи хьинари оарцагІдалькхха къахьегаш ба Гудермесски района юрта боахама болхлой хьалхашка латта деккараш кхоачаде гІерташ.

ДІабахача бархІ бетта, кхоалагІча квартала план 1300 тонн йолча, пачхахьалкхенна дІаденнад 889 тонн дулх, хІаьта шура планагІа 4200 тонн дІаяла езача 3714 тонн.

Хьайбай продукци алсамъяккха йиш хулийтача торонех бизза пайда а эцаш, иштта хьайбашта массехана луш долча доакъарал совгІа шекара свеклай лордаш, аьта генарий кортолгаш, генараш цІендаьчул тІехьагІа юса отходаш телаш, сентябрь бутт чаккхбалалехьа пачхахьалкхенна кхы а 450 тонн дулхи 490 тонн шурей дІаяла дош деннад района юрта боахама къахьегамхоша. Цу гІулакхо торо хулийтаргья пачхахьалкхенга хьайбай продукци йохкара ийс бетта халкъабоахама планал совгІа социалистически деккараш кхоачашде а.

Хьайбаш кхоабилга а хІаьта уж пачхахьалкхенга дулха дІалулга а дика вІаштІехьдаькхад «Кавказ» колхозе, «Новогрозненский», «Гудермесский» совхозашка. Цунца цхьана пачхахьалкхенга дулх дохкара план геттара во кхоачашъеш хьабоагІа «Дружба» совхоза болхлой.

Пачхахьалкхенга шура йохкара деккараш кхоачашдар духьа боахамашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха «Восточный» совхоза хьайбаш леладераш ба. Шура йохкара ийс бетта план хІанзле 127 процент кхоачашъяьй цар. Укх шера йиълагІча квартала чотах болх беш ба «Новогрозненский», «Терек» совхозий, «Кавказ» колхоза доярках а.

Фермай коллективашта юкъе яьржача яхье хьалха «Гудермесский» совхоза Вагаев Іаиде кулгалдеча шоллагІча ферма коллектив я. Ийс бетта план 568 тонн йолаш август бутт чакхбоалаш пачхахьалкхенга 675 тонн шура ехкар цу ферма коллективо. Яьча итогага хьежжа яхье шоллагІча моттиге «Кавказ» колхоза Мусхаджиев Лемас кулгалдеча ферма коллектив хилар.

ХІара кхоабача Іаттагара районе эггара дуккхагІа шура «Джалка» яхача совхоза доярках А. Паршинас яьккхар. Иштта, шера план 2500 килограмм йолаш хІара кхоабача Іаттагара бархІ бетта 2217 килограмм шура яьккхар цо. Цул дукха тІехьайисанзар «Гудермесский» совхоза доярка Исмаилова ПІаьтамат а. БархІ бетта хІара кхоабача Іаттагара цо яьккха шура 2118 килограмм хилар, шера планагІа 2500 килограмм яккха езача.

Хьайбаш лерттІа ца кхаьбача цар дикка продукци лургхиларах сатувса дезаш дац. Из дика кхетаду района хьайбаш леладераша. Цулухьа хІанз шоашта ховр, могар ду цар Іаи замалахьа чусоцадергдола хьайбаш тоъамболаш доакъарца Іалашде гІерташ. ХІаьта из гІулакх йокъал лаьттача укх аьхки лерттІа чаккхдаккха йиш йолаш дацар, доакъар Іалашде торо хулийтача торонах бизза пайда ца эцаш.

Цхьоалагіа сентябрь тІакхоачаш районе Іалашъяьй 4800 тонн йол (шера планагІа Іалашъе езачох 69 процент), 17933 тонн силос (планагІа Іалашъе езаш хинначох 54 процент), 3206 тонн сенаж (шера планагІа Іалашъе езаш хинначул 69 процент дуккхагІа), 1052 тонн баьцай витаминни хьоар (планагІа Іалашде дезаш хинначох 58 процент).

Укх шера 30—31 августе субботники воскресники чакхъяьккхар районе. Цига дакъа лоацаш хилар колхозий, совхозий болхлоел совгІа тайп-тайпарча организацешка болх бу нах а. Доакъар Іалашдеш хилар уж. Шин дийнахьа 120 тонн йол, 800 тонн силос Іалашйир цар. Дерригa доакъар фермашка дІатІадихьар.

Шоай торонаш а лаьрхІа дІахо йодача хана Іаи замалахьа чусоцадергдолча хьайбашта кхы а 900 тонн йол, 8 эзар тонн силос, 3000 тонн шекара свекла лордаши 600 тонн генарий кортолгаши Іалашъе лаьрхІад района юрта боахама къахьегамхоша.

Доакъара база чІоагІъе йиш хулийтача торонех дика пайда эц «Терек» совхоза, «Кавказ» колхоза хьайбаш леладераша. Иштта «Терек» совхозе доакъара лаьрхІа 500 тонн моша, къона эрз Іалашбаьб, хІаьта «Кавказ» колхозе чах 100 тонн силос еллай.

И. ЛЮТЕРОВ,
Гудермесски района юрта боахама продукци кийчъечи дикалга хьожачеи пачхахьалкхен инспекце инспектор.

Съездагара съездага

КЕРДАДАРАШ ХЬАКХОЛЛАШ

Укх деношка «Красный молот» завода рационализатораша, ша-шоаш баьча балха итогаш даьхача къахьегама толамий анализаши еш, белгалдоах балха тІа нийсденна кхоачамбоацараш. Кийчо еш ба уж хьинарерча творчески къахьегамца керда пятилетка дІайола а еш КПСС XXV съезда сийленца накъабаха. Духхьала итогаш яь Іеш бац рационализатораш. ДІадахача шерашкара шоай опыт ларде а лувиаш дІахо заводе технически прогресе яра болча балха наькъаш техкаш ба уж. Цу даькъе дукха къахьег цар дІадодар кІезигагІа а долаш керда машинаш хьаяра, технологически процессаш эргаяхара. Иштта дукха балхаш ду цар арахеца продукци дикагІеи лукхагІеи яхаргйолаш хилийтара.

Фуд теш завода рационализатораша нийслагІча пятилеткагІа даьр, съездагара съездага кхаччалца йолча хана даьр? Цу хаттара жоп а луш ала йиш йолаш да пятилетка шерашка цехий, технически отделий коллективаша хьадда дола производственни хьоккамаш а доахаш дизза дакъа лаьцад Іилман - технически прогресс елга сихдара. Пятилетка диъ шереи ах шереи арахеца промышленни продукци 25 процент дегІаденай, къахьегама овсарле 23,4 процент лакхъеннай. Уж толамаш доахача доккха дакъа лаьцад завода рационализатораша. Технически прогресс яра болча балха тІа хІара шера хьинаре дакъа лоацаш ва заводера 500 гаргга болхло. Ер пятилетка йолаелча денз цар кийч а яь производствана юкъейихьача изобретенешеи рационализаторски предложенешеи пачхахьалкхенна 942,7 эзар сом пайда баьб. Пхе шера тІаийцача социалистически деккарех рационализаторски предложенеши изобретенеши производствана юкъеяхьарах бе безаш хинна пайда 890 эзар сом дар. Цу цифро хьахьокх уж деккараш хІанзлехьа тІеххоачаш а деш заводе рационализатораши изобретателаши таханарча денга кхачалехьа планал совгІа пачхахьалкхенна баь пайда 52,7 эзар сом хилар. Из хул дІадахача пятилеткагІа баьчул 58,9 эзар сом дуккхагІа.

Творчески балха тІа дуккхача болхлоша, инженерно-технически болхлоша, гІулакхерча наха хьинаре къахьегаш хиларо къаьгга хьахьокх наьха сакхетам лакхбенналгеи коммунистически хьисапе цар болх белгеи. Творчески къахьегар наха берригa мехка пайда бе гІертилга да.

НийслагІа пятилетка йолаелча денз заводе кара а ерзаяь керда арахеца йолаяьй 38 тайпара изделеш. Царна юкъе я 700 атмосфер низ тІалоаттабеш йола зІамига габарит йола фонтанни арматура, колонни головкаш, электродегидратораш, АН-700 яха насосни агрегаташ, насосни цементировочни агрегаташ, кхыяраш. Караерзаяь оборудовани производствана юкъеяхьарах хьахинна пайда 7185 эзар сом да.

Хьа а еш керда техника производствана юкъеяхьара биззача низаца къахьега деза, цу гІулакха ха эш, дукха уйла е еза. Цхьайолча хана хьа а еш керда техника производствана юкъеяхьар дІадолалу зІамигачунгара. Болхлоша хьаеш йола цхьайола оатхалаш конструктивни е технологически кхоачамбоацараш долаш хул. Болхлочоа, къаьстта йоккха опыт йолча болхлочоа, конструктора ла е технологала дикагІа гуш хул уж кхоачамбоацараш. Уж кхоачамбоацараш дІадахара творчески къахьега волалу болхло, цох хул рационализатор. Масала, металломодельщика А. В. Шелковникова еннача предложенех хьайир цкъа тохаш дукха оатхалаш кепатоха йиш йола кеп. Из рационализаторски предложени производствана юкъеяхьарах хІара шера цо беш бола пайда 939 сом да. Чон лоаладеча цеха болхлоша А. Гутекулова, Ф. Ф. Кончитске еннача предложенех вІашагІъеллар кривошипаш кепаеттара лаьрхІа йола опока. Шера цо пачхахьалкхенна шиъ-ах эзар сом пайда бу. Производствана боккха пайда а беш рационализатораша тІийннача предложенеех лаьца кхы дуккха а масалаш доаладе йиш я.

Керда техника хьа а еш из производствана юкъекхухьача завода болхлощца цхьана хьинаре дакъа лаьцад заводоуправлене инженерно - технически болхлоша, къаьстта а конструкторски, технологически, металлургически, энергетически, кхыча отделий болхлоша.

Керттера технолога отдела чуйоагІача группай кулгалхочо Ф. И. Горовоя 131-05—1060 яхачеи кхычеи оатхалий оагІонаш хувцара йола технологи производствана юкъейоалаярах пачхахьалкхенна шера хулаш бола пайда 1147 сом хилар. Керттерча конструктора отдела инженера Н. П. Михайлова еннача предложенех пеналийн кхыйола оатхалийн конструкци хийцар. Царех 41 эзар сом пайда баьлар. Ер пятилетка йолаелча денз инженерно-технически болхлоша В. Г. Шульгас, С. П. Коваленкос, Ш. Ш. Вайстуба, В. Ф. Цыганова, Л. И. Мамая, Б. Ф. Шемякина кхы дуккхачар а хІаране енна предложенеш дІалаьрхІача 10 эзарнегара 40 эзарнегa кхаччалца пайда баьб. Царех доккхал ду тха коллективо.

Укх пятилеткагІа «хІара инженери техникь рационализатор» яхача деназах къахьийгар заводоуправлене инженерно-технически болхлоша. Дуккхача конструктораша, технологаша, технически отделий кхыча болхлоша шоай творчески планаш а йолаш уж кхоачашъяра хьинар кхо ца деш къахьийгар.

Цхьабакъда, цхьаболча инженерно - технически болхлоша боагІача тайпара творчески болх бац, цу лостамагІа дукха къахьега деза цар. Укх тІеххьарча хана дикагІа дакъа лаца болабеннаб уж творчески балха тІа. Цхьайолча отделашка берригa къахьегаш барех 60—70 процент бараш рационализатораш ба. Из инициатива тІайоагІача пятилеткагІа а дІахо хьоргья.

Социалистически яхье баьннача завода рационализатораша пятилетка диъ шереи ах шереи кходаьд 2,1 эзар тонн металл, цу даькъе бос бола металл 64 тонн, 1,6 миллион совгІа кубически метр Іалама газ, Іи 46101 кубически метр, ши миллион киловатт-сахьат электроэнерги. Технически кердадараш производствана юкъедахьарах къахьегам аттача а боаккхаш кходаьд 350935 норма-сахьат, кхыча балха ваха 116 болхлою мукъавалийтара нийсса да из. Кхыйола кхояь материалаш 398,5 эзар сома маьха я.

Укх тІеххьарча шерашка рационализатораштеи изобретателаштеи юкъе яьржача социалистически яхьах боккха пайда боалаш хилар гучадаьннад. ХІара кварталагІа рационализацеи изобретенеи балха дикагІйола цех е отдел яха цІи яккхара хІара кварталагІа яхь лелаю заводе. Укх пятилеткагІа из сийлен цІи лелаеш ба С. П. Коваленко керте латтача болат лоаладеча цеха рационализатораш. Пятилетка диъ шереи ах шереи цар кийчъяьча 607 рационализаторски предложенех производствана юкъейихьача 429 рацпредложенеи 6 изобретенеи 211,8 сом пайда баьб пачхахьалкхенна. Царел дукха тІехьа ца бусаш хьинаре къахьегаш ба чон лоаладеча, сборочни теплосилови, заготовительни, № 12 йолча цехийи конструкторски, технологически, металлургически отделийи рационализатораш.

Цхьабакъда, эсала вІаштІехьбаькхаб рационализаторски, изобретательски болх механически, кузнечни, нефтеаппаратурни, фонтанни арматура цехашка. Цигара творчески болх цІенхаштта тоабе безаш ба.

Рационализаторий болх тоабара боккха лоархІам болаш да ше-ший творчески план толамца кхоачашъяра новатораша отраслеви, республикански, общесоюзни социалистически яхь лелаеш хилар. Рационализаторски балха юкъе отраслеви социалистически яхь лелаю дукха ха я. Цу даькъе химически мехкдаьттан машинаштъеча промышленноста министерства, ВОИР-а ЦС, машинаштъеча промышленноста болхлой профсоюза ЦК йоккха опыт я. Рационализаторийи изобретателийи творчески болх дикагІа дІабахийтара лоархІаме да царна юкъе конкурсаш кхайкаяр. Завода рационализацеи изобретательства бюро ВОИР-а заводской Совета иттлагІча пятилетке рационализацеи изобретенеи болх дикагІа тоабара цехашта, отделашта юкъе йоаржаяь ца Іеш къаьст-къаьстача рационализатораштa юкъе а шерра йоаржае лерхІ социалистически яхь. «Завода дикагІвола рационализатор» яха сийлен цІи яккхара тІагІертта къовсам лоаттабергба цар. Каст-каста рационализаторски балхах лаьца тематически хьажараши конкурсаши чакхйоахаргья. ХІанз 1976—1980 шера рационализатораша бе безача балха йола темних кийчъеш я.

В. ЛОБАНОВ,
«Красный молот» завода БРИЗ-а начальник.

Укх шера май бетта денз аргІе да Назрановски района «Октябра 40 шу» совхоза № 3 йолча шурий-товарни ферма хьайбаш. ДаьгІенашка буц дика хиларахи, хІаьта ферма коллективо хьайбай продукци алсамъякхара шерра социалистически яхь йоаржаяь хьинари низи ца кхобеш къахьегарахи ханал дуккха хьалха кхоачашйир ферма коллективо пачхахьалкхенга шура йохкара хьалхарча ах шера план.

Шоай къахьегама толамаш кхы лаьгІ ца долийташ къахьегаш ба хьайбаш леладераш шоллагІча ах шера а. КхоалагІча квартале пачхахьалкхенга 740 центнер шура йохка еза ба ферма хьайбаш леладераш. ДІабахача тІеххьарча шин бетта яьккха шура 510 центнер я. Квартальни план кхоачашъяра ферме дийнахьа буси йоаккха шура 7 центнер хила еза. ХІаьта хьахулаш яр 7,5—8 центнер я. Тешаме, ала йиш я коллективо квартальни план толамца кхоачашъергхилар.

...Сайрийна доахан детташ бар дояркаш тхо укхаза кхаьчача. Кхоалекна кІал латт цІена фила флягаш. Цахаддаш хьатІухаш шурех йиза ведраш йоассаеш ба дояркаш. Елаенна я цар юхьмараш. Из тамаш а яц, ерригa аре йокъаеннача хана дийнахьа юкъера лаьрхІача 8—9 килограмма шура йоаккх цар хІара Іаттагар. Из районе эггара лакхагІа бола хьоккам ба. Шура лаьгІ ца ялар бахьан да хьайбашта доагІача бесса Іунал дар. Ден-буйсан хІара Іатта лу рационах хьожадаь 35 килограмм моша доакъар, 1,5 килограмм комбикорм, барда.

Кхомбеш дІаухийт укхаза доакъар. Хьайбаш чудохка дезача карта латт нийш. Цхьа паркх Іо ца божийташ, хьожаяь йиллай цу чу силос. Ерригача карта а дац вагтахь мара маьргІилг. Дика вІаштІехьдаькхад ферме социалистически яхь лелаелга. Цул совгІа, балха опыт йоккха йола дояркаш къона барий баттхага хьож, эшача новкъостал лу. ДикагІболча хьайбаш леладерий хьоккамаш дІадовзийтеш газета тІа, «Къахьегама листокаш» тІа. Яхье котало яьккхачоа карара-кара тела цІе вымпели 100 сом ахчеи лу. Дика къахьегарца белгалбаьннаб укхаза дояркаш Солсанова ПаьтІамат, Цечоева Новсат, скотникаш Цечоев Шамсудин, Евлоев Руслан.

— Іаьлаьмата дика бу болх доакъар хьатІаозаш волча трактористa Бедоев Казбека, — йоах ферма заведующе Дахкильгов Мухьмада. — Цунга я лаьрхха доакъар хьатІаувза кийчъяь лафет.

Дика кийчъяьй цІе уголок. Керда газеташ, журналаш да. СалаІа моттиг я ферма къахьегамхошта.

Шоашта карагІдувла дика гІулакхаш вай хьамсарча парте аргІанарча съезда хетаду ферма коллективо.

А. САГОВ,
тха соб. корр.

Дояркай толамаш

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ЦАР ЦИ – КОММУНИСТАШ

«КЕРТТЕРА ДЕКХАР— МАШАР БАХЬАН КЪОВСАМ ЛОАТТАБАР»

(А. Роль-Танге дувц)

Дуккхача советски наха йовзаш я французски полковника Анри Роль-Танге цIи. Французски историе турпалча оагIоех цхьаннеца—дунен шоллагIча тIема шерашкарча Сопротивлене боламца ювзаенна я из. 1944 шера август бутт бовш инаралца Леклерца цхьана цо тIайийцар Париж мукъаялар белгалдоаккхаш хинна, немецки гарнизоно кхы духьале йоацаш капитуляци ярах йола акт. Париж бахьан долаш хоадамболлаш тIом бе кийчлуча хана парижски районе Французски чурча низий бIун командующелла хьожаваьв Роль-Танги. Из къонахчали тIема, говзали йолаш ва аьнна хеташ дар из. Уж цун оамалаш гучаяьннаяр из интернациональни бригадай мугIарашка а волаш Испане граждански тIом лаьттача шерашка а.

ХIанз Iалаьмате боккха политически общественни болх беш ва Анри Роль-Танги. Французски компарте ЦК член вола из цига тIема проблемашка хьож, тIема ветераний ассоциацеех цхьаннеца керте латт. Массаза а машара, Европарчеи дерригача дунен тIарчеи кхерамзленна тIехьа латтараштa юкъе ва Роль-Танги. МоллагIча тайпара яле а гоама я цунна милитаризми фашизми. Цкъа санна дуккхаза а хоадамболлаш чилийски патриотий гадаха дIанийттан из.

— Вай лейнар санна болча тIема ветерана, гитлеризмаца лаьттача къовсама доакъашхочун хьало, — аьлар Роль-Танге ТАСС корреспондентаца ше къамаьл деш, — сайна боккха бехктокхам тIабожабу аьнна хет сона, цудухьа сай керттера декхар лоархI аз машар бахьан долаш къовсам лоаттабелга. 1945 шера мае советски халкъо яьккхача Сийлахь-йоккхача Коталоно юхь дIайолайир кердача вахара, кердача заман. ТIехьашкахьа юхахьежача гIаддаха бакъде йиш йолаш да вай, цхьаццайолча моттигашка тIемаш лаьттадале а, — хIаьта уж, ховш ма-дарра, дIадахача ткъаь итт шера шовзткъалнега кхаччалца дагарде йиш йолаш да, массане а юкъара машар лоаттабаьб. Социалистически содружества лагера низ боккха хилар бахьан долаш вIаштIехьдаьлар дунен тIа дIаккхастаргбола керда тIом ца хилийта.

— Сийлахь-йоккха Котало Iалашъяра гIулакха керттердар фу дар аьнна сайга хьттача, уйла ца еш жоп лу аз: Советски Эскаро, советски наха — тIема хьалхарча юкъиге а эйтта лийтараша, тыле герз кийчдаьраша лаьца дакъа. Советски Эскаро яьха коталонаш хоадамболлаш болча лоархIаме яр фашизм бокъонца йохаяра, нах цецбоахар цун къонахчалон майралон. Цо чакхъяьха дуккха тIема операцеш тIема искусстве шоашта нийсса кхы цхьаькхаш хинна а яцар, е хила йиш а яцар, хIана аьлча царна ларде даьдараш тIема искусства законаш хинна ца Iеш, социалистически даьхе лорвеш лаьттарий турпалал а яр.

— Сона, французски коммуниста, — йоах А. Роль-Танге дIахо, — цу даькъе къаьстта лоархIаме хет ши фактор. Хьалхаръяр — из да Советски Союза Коммунистически парте, къонахчали организаторски кхетами белгала турпалий санна хиппача беррига советски коммунисташа лаьца дакъа. Цу бирсача шерашка советски халкъа хьаькъал а са а большевикий парти яр. ШоллагIъяр — из ба социалистически строя низи из оарцагIбаккхара дола цун денали.

—Дунен шоллагIча тIем тIа яьккха котало вIашагIкхийттача паргIато езача халкъий котало а хинна дIаэттар, — белгалдоаккх соца къамаьл дечо. — Тхона, французашта, дагадоагIа, герзага гIоллара французско-советски вошал цу къовсаме хьахинна. Из чIоагIдир малхбоалехьарча санна, иштта малхбузехьарча а фронташка. Цига, Советски Союза территоре тIа, вай юкъара паргIато бахьан долаш советски бIухошца оагIув оагIох а теха лийтаб «Нормандия-Неман» яхача полка летчикаш. Уккхаза, французски лаьттан тIа, тхоца оагIув оагIох а теха Французски Сопротивлене мугIарашка а этта фашистех латташ бар фашистски концентрационни лагерашкара байдда советски бIухой. ЧIоагIа лоархIаме да из цIаккха диц ца далийтар.

— Гитлеровски фашизм лаьттан тIара цIенъяь дIаяккхар духьа йоккхий саготонаш лайна Советски Союз тIом дIабаьннача хьалхарча деношке а деиз тIема кхерама духьала яьлар, чIоагIача машара тIехьа эттар, — йоах ший къамаьл чакхдоалаш Анри Роль-Танге. — Цу даькъе даьхача толамаша гIад ца дига йиш яц вай. 1945 шера юхь дIайолаяь машар лорабара гIулакх тешамеча бе доаллаш хиларах вай дегаш тешадеш дола интернациональни низаш да тахан социалистически мехкаш, халкъа-кортамукъален боламаш, коммунистическии болхлойи партеш.

О. КАРАСЕВ, (ТАСС).

Париж—Москва.

Японски ноаной конгресса XXI общенациональни конференци хиннай Токио. Мехка массе миIингера гулбеннача 13 эзар совгIа болча делегаташа чIоагIа теркам тIабахийтар машар, дешара демократически система бахьан къовсам лоаттабара дешашта, Японе къахьегача кхалнаьха хьала.

«Японе кхалнаьха хьал тоадара хьакъехьа лаьрхIа йола резолюци» японски парламенто укх шера тIайийца йоллаше а болх беча кхалнаьха хьал тоадалара хIама тIакхийттада-I. Уж массанел хьалхагIа дIабоах балхара, къаьстта хIанз Японски экономикана кризис хинача хана, царна телр алапи маIача наха луш долчул шозза кIезигагIа да. Цудухьа дар конференце доакъошхоша дIадехаш хиннача керттердарех цаI — Японе кхалсага дискриминаци елга дIадаккхар.

Конференце делегаташа товарашта маьхаш тIадеттадалар соцадар, социальни Iалашон система тоаяр дIалехаш йола резолюци тIайийцар.

Машар духьа, тIема духьалара къовсам чIоагIбе яхаш беррига кхалнахага деш дола кхайкарал санна хилар цу кхалаьха къаман форума доакъашхоша тIайийца «Вахар луш бола ноаной-декхарийла ба бераш лораде, уж хьалкхеде!» — яха лозунг.

СУРТА ТIА: конференце доакъашхой Токио улицаш тIа гIолла чакхбовла арабаьннаб.

Е. ЗАЦЕПИНАЙ сурт. ТАСС фотохроника.

БУРЯТСКИ АССР. Буряте доазон тIа Байкало-Амурски машиннаькъа эггара халагIа йолча участке никъ буллаш хилар укх аьхки Ленинградски машиннаькъа транспорта инженераш кийчбеча институтера 440 студент. Байкальскии Къилбаседа-Муйскии яха керда машинникъ буллача новкъа довкъаш, бIаьщеренашка латта забайкальски тайга, лоаман сиха хиш, чакхвала йиш йоаца ушалаш, даим латта гIор нийслора. БархI гIишлон отрядаш вIашагIъеххар студенташа.

СУРТА ТIА: «Байкал» яхача студенчески гIишлон отряда комиссар Ребров Михаили студентка Куйбышева Таняи трасса тIа ба.

М. МИНЕЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

КЪАМАРГА, ЛАКАШКА ХIАМА ЯХАЧА...

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

Лакашкен къамаргеи яха хIамаш фуй хари цар лазар хьоадаьрашта дарба дари боккха практически лоархIам болаш да, цу дешашта боккха теркам тIабохийт рентгенологаша, отоляринголагаша, берашта дарба деча лораша. Дуккхача лораша яхачох, накха чукхийттача моттигашка сец уж. Из я лакаш цу къамаргах хотталуш йола эггара хьалхара физиологически готта моттиг. Вай а доазол дехьарча а лораша яхачох, цига совц лакашкеи хIама дуача къамаргеи яхача хIамаех 70 процент. Ира сьаьнаш дола хIама кIамарга соц цун наькх тIарча даькъ тIа къамаргах дIа а лете. Из хул къамарг, химически веществаша дале а, уксусни эссенце дале а, каустически содя дале а естаяь, готьелча е кхыча тайпара из естаеш хIама эттача. Фоарт гоамъелча а хила тарлургда из. Иштта къамарга сеца хIама цо лазар деча саго мичахьа я ше хьахьокх. Къамарга яхача хIамаех дукхагIъяраш лакашта, къамарга, ченна зулам ца деш шин-кхаь ден-бус дегIах дIакъаст естественни наькъаца. Бакъда иштта къамарга яха хIама дIа ца а йоалаш 10—15 шу а кхы дукхагIа а даькха моттигаш а я. Гергеи шаьреи хIамаш (2—3—5, 50 кепиг, чопилгаш, сомий ганараш) естапза йолча къамарга сайца массехк ди доаккхаш хул. Цар къамарг дIалаьца хало тIаоттаяц сага. Худар, коача а кхыметтел чIоагIа а кхача буалу, нагахь санна дика Iайша бале.

Цхьан ханна шиъ а кхыдукхагIа а къамарга хIама йодаш а нийслу. Дуккха тайпа я къамарга сеца хIамаш: дулхацареи чкъаьрацареи тIеххаш, цергий коронкаш, барзкъашта доахкаду маьхий, кхыдараш.

Къамарга уж хIамаш ахара керттера бахьан да дуаш дола хIама во Iайша е сихвенна даар. Къаьстта дукхагIа нийслу из малар тIехдаькккхача хана хIама дуаш. Иштта цун бахьан нийслу берашта харцахьа, цар бага дехка тарлургдола ловзараш теларах а берашка во хьожаш хиларах а.

Къамарга хIама сацара керттера белгалонаш я цига лазар увтташ хилар, къаьстта къург беча хана. ХIаьта цкъаза ла хала долаш лазар ду цо. Цу хана шийла хьоцар тох, бос дIабода, пха кIезигагIа беттлу, садаха хала хул, дегIа низ дIабоал. Къамарг юххьанцара физиологически готлуча хIача эттача, цо лакаш а лохера трахея а вIашкатоIае, садакъа тарлу.

Иштта лазар эттача сага къамарга яха хIама дIайоаккхаш сихха операци ца йойя из вала мег.

Къамарга йодача хIамах къаьстта зIамига бераш лораде деза. Царга хьожаш ца хилча, соска, е зIамига ловзорг, кхыйола хIама къамарга яха тарлу. ХIаьта шийна хиннар хьаала а ца ховш, цо доккха зулам дергда. Ира хIама къамарга эттача, бера багара дукха шодаш ух, корта дIа-юха хьоабича чIоагIа лазар ду, бер хадданза делхаш хул, хIама даа тигац, къург беча хана лазар дундаь.

Къамарга хIама яхарах дегабуам бича, маькха чкъорг кхаьлла, е кхыйола хIама чуIетта из Iочуяхийта гIорта мегаргвац. Цо лазар чIоагIа харцдаккха тарлу.

Къамарга е лакашка хIама яха саг дукхагIча даькъе лорашка воалаву из хала цамогаш хилча, хьем боаццаш операци е а езаш. Иштта моттиг эттача цамогаш волчунна дарба дар эггара хьалха тийша да хирурга из хIама йолчара хьалаха а нийса операци е а харах. Цудухьа иштта цамогаш хинна саг шийн ханнахьа цу лазара дарба дара къоастаяьча лаьрхIа йолча медицински учреждене вига веза. Иштта йола учреждени я Грозненски «Красный молот» завода больнично-поликлинически объединене лергашта, лакашта, мераж дарба ду отделени.

Лакашкен къамаргеи яха хIама кхераме я сага вахара, къаьстта берашта. Цудухьа из лазар хинна вола саг тIехьа а ца доахаш, сихха лорашка вига веза, лазар харцдалале, унахочун дегIа низ кхоачабалале. ХIаьта лакаш е къамарг муаш долаш, фоарт гоама йола саг лорашка ваха веза хIама даара царгара хьехам эца.

Къамарга е лакашка хIама яха саг ше дарба де ца гIерташ лорашка ваха веза.

С. ДОБРИЕВ,
Грозне 9-ча больница лор.

ФЕ ХИЛА

Мотоцикл дисциплина лорaеча наьха транспорт я. Цхьабакъда, дукха моттигаш нийслу иштта боаца нах а мотоцикла тIахувшаш.

Масала, защитни шлем эшаш йолга хоя хIара мотоциклиста. Мотоцикла тIавагIаш аварена юкъе нийсвеннача бIаь сага юкъе шовзткъеи итт сага из защитни шлем ца хилар бахьан долаш хул човнаш. Цу бахьанах хатараш хилар дуккхача мотоциклисташта дIадахача кIирагIа. Иштта, мотоциклист В. Анди, водительски документаш, а. номерни знакаш а йоацаш, защитни шлем а ца тулаш, сов сиха мотоцикл лаьлла йихьа гаьна тIатехар из.

Наькъа бокъонаш телхаеча цхьаькхане, йоккхача АтагIе вахача М. Юсупова гIашло лозавир. Лозаваь саг наькъ юкъе новкъостал доацаш вита а вита къайла вала веннавар из. Ше даьча зуламах уголовни бехктокхаме оазаргва из мотоциклист. Цу тайпара хатар хилар цу дийнахьа мотоциклиста Ю. Тилаева бехкагIа а.

Хьалха санна дукха ба республика наькъашка сов сиха лелар дезаш бола водителаш. Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета тIайийца автомобилий сухал лакх ца ярах дола закон шоашта да аьнна хеташ бац уж водителаш.

Толстов-юрта вахача ткъаь шиъ шу лаьннача И. Дагаева дикка дукха корта бохабеш дола малар а менна ший дозлахьарча «Жигули» автомашинаца ший нускал хахка лаьрхIар. Иштта хьале волча мара лоаллача автомобила тIа ха духьала хилaнзар къона кхалсаг а. Наькъа болхаш «Жигули» трактора тIа а кхийтта йоккха авари хилар. ДагасагIар мар а сесаг а дийра.

Сов сиха автомобиль лаллара йоккха авари йир Шалински районе вахача Р. Зангаева. Никъ чухьовзача моттиге автомобила доал а ца дулуш дуьхьал йоагIа транспорт йолча полоса тIа валарах грузовика тIатехар цо автомобиль. Цу аварех цхьа саг вийра, виъпепа човнаш йир.

ДIадахача кIирагIа Нохч-ГIалгIайчен наькъашка 40 авари хиннай, 10 саг вийнав, 18 сага човнаш яьй.

А. ЧЕБУШЕВ.

Дунен халкъашта юкъера кхалсага шу

ПЕДИАТРЕ ИНСТИТУТА РЕКТОР

Дукха ха йоаццаш 50 шу дизад Ленинградски педиатрически институтa. Дешара гIулакха беча балхал совгIа дукха болх бу укхаза Iилма-технически гIулакхашта. ХIара шера ши бIаь гаргга Iилман болх кепатехе арабоакх института болхлоша. 1200 моттиг йолаш больница я вузе. Кхо эзар лори студенти чувоагIача коллективана кулгалду ректора КАЙСАРЬЯНЦ Галле. Институтен цун кулгалхочуни балха хьакъехьа дувц АПН собственни корреспондента Белякова Аллас.

Цхьа ди тоъаргда Кайсарьянц Галле — педагога, Iилмахочун, администратора — гIулакхий ерригача диапазонах кхетара.

Iурре деиз совещани хул цун проректорашца. Цига ювц ондадаьннача берий аллергологе, нефрологе, хронически пневмоней, керда даьла берий патологе проблемаш. Институте вIашагIъеллай керда даьча берий дегай порогашта сихха дарбаш деш йола центр. «Сиамски» шола баьраш вIашагIа бахара наггахьа мара ца юлуш йола операци яьй дукха ха йоаццаш профессора Баирова. Рентгено даьхача сурташка лаьрхIа хьож Галли. Операци дика чакхъяьннай. Къаьст-къаьстача менгеш тIа сатийнна тхьайса улл ши бер. Шиш болча ректора сакъердам хул берий Iул гонахьа а долаш гIарацеи тацеи больница коридорашка гIолла йоалаш.

Делкъел тIехьагIа кхо сахьат даьлча посетителаш тIеэца болалу. «КIиранна шозза дехарашка ладугI, консультацеш тел, новкъостал ду Кайсарьянца.

ЦIаьхха дага я доацаш бе йоаллаш энзай букет а йолаш кабинете хьачуйоал цхьа къона кхалсаг. Цхьабакъда из букет къаьстта ший тайпара я. Ткъаь пхиъ шера хIара цIей массаза хул юхадоагIа адрес а доацаш даькъала ювцаш кальхаташ ухар Кайсарьянц Галлега. КъайлагIара корреспондент малав ха из гIертарах хIама хилацар. ТIаккха юххера а веша кхаьчар из — Леонова Лида. Ткъаь итт шу гаргга ха хьалхагIа Ленинграде цун даьна-салтечоа операци яьй Галле. Ший лорах лаьца дукха хIамаш дийцад Лидайна дас.

ТIом болабеннача юххье деиз тIема хирург а хинна дIаэттай педиатр Кайсарьянц Галли. Школе хиннай госпиталь. Дийнахьа а бус а хадданза еш лаьттай операцеш. Ленинградски блокада ерригa халонаш лайнай Кайсарьянц Галле. Госпиталь чуйолча цIеной подвала чу Iеш хиннад цун нанеи шу даьна кIаьнкилг Коляи; блокада оттаяьча городера дIабаха кхийнадац цар. Николай ше а хIанз шин бера да ва. Иштта из а лор ва.

ТIом сецачул тIехьагIа аспирантуре деша яхай Галли, «берий тематика» а хержа. ХьалхагIа кандидатски цул тIехьагIа докторскии диссертацеш защита яьй. Iилман карьера дика аьттув болаш нийсъеннай цун. Цхьабакъда цIаьхха дуккха бараш цецбаьхар Кайсарьянц Галле. Ше массаза а яьхача Ленинградера, цигара театраш, доттагIий, вIаштIехьдаьна вахар дита а дита дIаяхар из гаьнарча Барнауле, Алтае, ший дезал а тIехьа. Цига даькхача нийс шера Ленинградера яр санна йола кафедра йиллар по Барнауле. Цига яхар из коммунистически парте а.

ХIанз, институт йистеяьккхараш балха дIахьежабеча дакъа лоацаш ректор йолча хана, эггар гаьнагIча моттигашка гIолга могадора царна Галле. Юххьанца болх дIаболабеча лора из дикагIа йола практически школа я аьнна хет цунна.

...Балха ди чакхдаьннад. Саррахьа юха а берашца хул Кайсарьянц Галли, цхьабакъда цу хана хилац из е ректор а, е профессор а, е лор а. Из алхха йоккха саг я.

(АПН).

Ленинград.

ФУТБОЛ «ТОРПЕДО»—«ТЕРЕК»

13-ча сентябре футболах мехка хьалхара моттиг яккхара городе Владимире моттигерча «Торпедо» командаца лайзар грозненски «Терек».

Вай командо лакха темп йолаш дIадоладир ловзар. «Торпедо» наIарашка бургац чутоха йиш йола хьал дуккхаза а эттадар вай футболистий. Бакъда, цунах пайда эца магaнзар царна.

Хьалхара тайм счет 0:0 йолаш чаккхъяьлар.

Цу тайпарча гIулакхашта дукха раьза бацар торпедовцаш, цудухьа шоллагIча тайме ши футболист хийцар цар. Цо кIезиг-дукха ловзар нийсагIа дIадахьа гIойле йир.

ВIашагIкхетара 59-гIча минуте деиз ловзара инициатива «Торпедага» кхаьчар.

Бакъда, счет кхы хувцаланзар — 0:0.

Шоай 38 очкона кхы а цхьа очко тIатехар «Терека» футболисташа.

В. САЙДАЕВ.

Редактора зам. М. М. ХАМХОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

16 сентабрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.30 — Мультфильмай программа. 10.00 — «Омега Вариант» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. Хьалхара сери. 11.15 — Босбола телевидени. «СелаIад» яхача телевизионни программай дунен халкъашта юкъера фестиваль. Советски Союз. 14.15 — Документальни фильмай программа. 15.00 — Босбола телевидени. «Вайна Iалам довзаргда». 15.15 — «Крылова басняш». 15.45 — «Даймехка гIолла». «СССР Iалама кховчамаш». 16.15 — Босбола телевидени. Бандуристский трио концерт. Киевера передача. 16.45 — «Суртиге хьалхара поезд яр» яха телевизионни очерк. 17.15 — Босбола телевидени. «Хьона къонал». 18.00 — «02 ЛадувгIаш я...». 18.20 — Киножурнал. 18.30 — Босбола телевидени. «ЗIамига лаьтта». Новосибирске немецко-фашистски бIу бохабар. 19.45 — «Омега вариант» яхача телевизионни дуккха серийни художественни фильма премьера. ШоллагIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Искусства мастерий концерт. 22.20 — Босбола телевидени. Спортивни программа. 1. КIалатохаргах латара дунен чемпионат. Минскера передача. 2. Езача атлетиках йола дунен а Европа а чемпионат. Ленина цIерагIча Центральни стадиона спорта Двореца передача. Йистеяьлча —кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «ХIара сурта тIа малх ба». 18.30 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.50 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала). 19.05—Документальни фильм. 19.15 —Концерт.

17 сентабрь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Босбола телевидени. Iуйранара гимнастика. 9.30 — Босбола телевидени. «Говза кулгаш». 10.00 — «Омега вариант» яха телевизионни дуккха серийни художественни фильм. ШоллагIа сери. 11.10 — СССР Доккхача театра солиста Пьявко концерт. 14.15 — Документальни фильмай программа. 14.55 — Босбола телевидени. Тхен. «Принц а къе саг а». 15.35 — «Iилма тахан» 16.05 — Бераштa дола фильм. «Даькъела хийла Москва» яха художественни фильм. 17.40 — «Даьй сийлолча новкъа». Советски халкъа революционни а, тIема а, къахьегама а сий долча моттигашка гIолла кагирхоша баьча наькъах котало яьккхарий Ерригсоюзни 7-гIа слет хьаеллар. 18.00 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла». Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.20 — ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома секретара Енина выступлени. 18.30 — «Саг а закон а». 19.00 — Экрано доттагIий вIашагIтох. Советски Союз — Польски Халкъа Республика. 19.45 — «Омега вариант» яхача телевизионни дуккха серийни художественни фильма премьера. КхоалагIа сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Босбола телевидени. Спортивни программа. Йистеяьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. «Самукъане ноташ». 18.30 — Киножурнал. 18.40 — «Юкъара хьайбаш доакъарашца Iалашде». 18.50 — Фильм-концерт. 19.20 — 120 тонн хьажкIаш чуяра тIехьа. «Назрановский», совхоз (гIалгIай меттала). 19.30 — Юртабахама знаней экран. «Силос кийчъе хьажкIаш кхеяр» яха документальни фильм.

РАДИО

16 сентябрь

6.30 — «Юртара Iуйре» (эрсий меттала). 6.50 — Паччахьалкхен стандартизаце 50 шу дизар (эрсий меттала). 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Иллеш, ашараш, халхара ашараш (гIалгIай меттала). 9.00 — «Iилмеи дын» яхача журнала керттерча редактора заместителя Марьянова «Сийлахь дий-те 1975-гIа шу?» яха беседа (эрсий меттала). 9.15 — «ГIоршьина свеклашлелаярхо» яха зарисовка (нохчий меттала). 9.30— «ХIанзарча хапара къона саг» яха радиовыпуск (гIалгIай меттала). 16.00 — Вагонни депо парторганизаце коллектива юкъерча социалистически яхьа кулгалдара практика хьакъехьа (гIалгIай меттала). 16.15 — «Городо — юрта» яха корреспонденци (нохчий меттала). 16.30— «Хьалхалаттача хьажкIашлелорхошта» дола концерт (гIалгIай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).

17 сентябрь.

7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — Хоамаш. 8.35 — Юртара коммунистий йоакхонаш (эрсий меттала). 8.50 — Нохч-ГIалгIай ашараш (нохчий меттала). 9.10 — «Хьалхара эрсий революце урокаш» яха Подкопаева беседа (гIалгIай меттала). 9.25 — Машиннаькъа тIа гIолла (гIалгIай меттала). 9.35 — Ашараш. 9.40 — Интернациональни доттагIален радиоклуб (эрсий меттала). 16.00 — Вай лоалахой болча. «Дега дагар» яха Осмиева корреспонденци (гIалгIай меттала). 16.15 — «Общественни закони» яха радиожурнал (нохчий меттала). 16.35 — Дальенах дола илли (эрсий меттала). 16.45 — «Доакъараш кийчдара толамаш лакхде» яха корреспонденци (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий гIалгIай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грозней кIезиг-дукха морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, бе-беча оагIорахьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура республике гIолла 22—27, Грозне 25—27 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу. Кхоана кIезиг-дукха морхаш а йолаш, бе-беча оагIорахьара секунде 0—5 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилеи фегара температура бийсаца 8—12, дийнахьа 21—26 градус йIовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30.

Газет арадувла шинареи, ереи, шоаттеи деношка.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект, 7/84. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

Заказ № 6000.